

PALVELUNKARTOITUSKYSELY KEHITYSVAMMAHUOLLON ASIAKKAILLE

Asuminen ja asumisen palvelut

Tuija Pynnönen-Liebman
Sanna Turunen

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2011

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) PYNNÖNEN-LIEBMAN Tuija TURUNEN Sanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 25.02.2011
	Sivumäärä 55	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Palvelunkartoituskysely kehitysvammahuollon asiakkaille - Asuminen ja asumisen palvelut		
Koulutusohjelma Kuntoutusohjauksen ja –suunnittelun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) WALDÉN Pirjo VARVIKKO Satu		
Toimeksiantaja(t) Keuruun kaupunki		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Keuruun kaupungin kehitysvammahuollon asiakkaiden tarpeita ja toiveita tulevaisuuden asumisessa, lisäksi tavoitteena oli selvittää läheisten mielipide perheenjäsenen asumisen tarpeista. Opinnäytetyö tehtiin tilauksesta Keuruun kaupungin perusturvan käyttöön.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineiston keruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Kohderyhmän muodostivat 17 Keuruun kehitysvammahuollon asiakasta sekä heidän läheisensä. Haastattelut tehtiin joulukuussa 2010 ja tammikuussa 2011. Aineisto analysoitiin sisältöanalyysillä sekä laskemalla.</p> <p>Haastateltavat kokivat itsenäisen asumisen tärkeäksi. Haastateltavien toiveena oli saada oma huone ja omat pesutilat. Toivotut asumismuodot olivat vanhempien luona, asuntola ja oma asunto. Kaikki haastateltavat kokivat tarvitsevansa eritasoista apua ja ohjausta asumisessa. Onnistuneen asumisen edellytyksiä olivat kattavat asumisen palvelut, turvallisuus ja yleisten palveluiden saatavuus. Itsenäistä asumista hankaloittaviksi tekijöiksi koettiin sopivan ja turvallisen asumismuodon puuttuminen Keuruulla sekä itsenäiseen asumiseen tarvittavan ohjauksen ja tuen puute. Läheisten mielestä avun ja ohjauksen tarve oli asiakkaan sanomaa suurempaa, ja toivotut asumismuodot olivat pääosin asuntolatyypisiä ratkaisuja. Läheiset kokivat puutteena ympärivuorokautisen palveluasumisen saatavuuden.</p> <p>Johtopäätöksinä tutkimuksessa oli että Keuruulle tarvitaan lisää erilaisia asumismuotoja, räätälöityjä asumispalveluita ja henkilökohtaisen tuen sekä ohjauksen toteuttamismuotoja.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Keuruun kaupunki, haastattelututkimus, kehitysvammaisuus, kehitysvammahuolto, asuminen, asumispalvelut		
Muut tiedot		

Author(s) PYNNÖNEN-LIEBMAN Tuija TURUNEN Sanna	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 25.02.2011
	Pages 55	Language Finnish
	Confidential until ()	Consent given to web publication (X)
Title Service needs questionnaire to clients of services for the disabled - Housing and housing services		
Degree programme Degree programme of rehabilitation management and planning		
Tutor(s) WALDÉN Pirjo VARVIKKO Satu		
Assigned by City of Keuruu		
Abstract <p>A target of this thesis was to analyse the needs and desires of clients of the services for the disabled provided by the city of Keuruu related to future housing. Another target was to find out the opinion of their relatives on the housing needs of the family member. The study was performed on order, for the use of the Basic Security Services of the city of Keuruu.</p> <p>The study was carried out as a qualitative study and the method used in collecting material was a thematic interview. The target group consisted of 17 clients of the services for the disabled in Keuruu and their relatives. The interviews were held in December 2010 and January 2011. The material was analysed based on a content analysis and computation.</p> <p>The interviewees felt that independent living is important. Their desire was to have a room and washing facilities of their own. The desired housing forms included the parents' home, a rooming house, and an apartment of one's own. All interviewees felt that they needed help and guidance of varying degrees in living. Comprehensive housing services, safety and availability of general services were identified as the requirements for successful housing. The lack of a suitable and safe housing form in Keuruu as well as the lack of guidance and support required for independent living were mentioned as factors complicating independent living. According to the relatives, the need for help and guidance was greater than expressed by the client and the desired housing forms mentioned by them were mainly solutions similar to a rooming house. A shortcoming according to relatives was the unavailability of 24-hour sheltered housing.</p> <p>The conclusions of the study were that a different kind of housing forms, customised housing services and implementation methods for personal support and guidance should be increased in Keuruu.</p>		
Keywords City of Keuruu, interview study, developmental disability, services for the disabled, housing, housing services		
Other information		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 VAMMAISUUS	4
2.1 Kehitysvammaisen ihmisen avun ja tuen tarpeet	6
2.2 Päämiesmalli.....	7
3 KEHITYSVAMMAHUOLTO KEURUULLA.....	8
4 ASUMISPALVELUT JA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	11
4.1 Muu asumisen ohjeistus.....	14
4.2 Asiakkaan asumisen tuet	15
5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ.....	15
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET ...	19
7 TUTKIMUKSEN MENETELMÄLLISET RATKAISUT	20
7.1 Tutkimukseen osallistujat	21
7.2 Teemahaastattelu sekä tutkimusaineiston käsittely ja analyysi.....	22
8 TUTKIMUSTULOKSET	24
8.1 Asumisen muodon määrittäminen	24
8.2 Itsenäisen asumisen merkitys	28
8.3 Onnistunutta asumista edistävät tekijät.....	28
8.4 Onnistunutta asumista hankaloittavat tekijät.....	30
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
9.1 Pohdinta.....	30
9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	34
9.3 Tutkimustulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet	36

LÄHTEET	37
LIITTEET	41
Liite 1. Keskeinen normisto	41
Liite 2. Haastattelupyyntö.....	48
Liite 3. Teemahaastattelun runko	49
Liite 4. Haastatteluun suostumuslomake.....	50
Liite 5. Analysointi esimerkki	51
Liite 6. Haastatteluista poimittuja sitaatteja	52
KUVIOT	
KUVIO 1. Kehitysvammaisten asiakkaiden sukupuolijakauma	22
KUVIO 2. Kehitysvammaisten asiakkaiden toiveasuminen	25
KUVIO 3. Läheisten toiveet perheenjäsenen tulevaisuuden asumisesta.....	26
KUVIO 4. Kenen kanssa asuisin, kehitysvammaisen asiakkaan mielipide....	26
KUVIO 5. Kehitysvammaisen asiakkaan oma kokemus avun ja ohjauksen tarpeestaan.....	27
KUVIO 6. Läheisten mielipide perheenjäsenen avun ja ohjauksen tarpeesta.....	28

1 JOHDANTO

Asuminen on meidän jokaisen elämässä yksi keskeisemmistä perusasioista. Kodin merkitys on suuri ja jokaisella on siihen oikeus, olipa sitten tavallinen tai erityistä tukea tarvitseva ihminen. Nykyinen kansainvälinen ja kansallinen suuntaus on kehitysvammaisten ihmisten asumisessa, että laitosasumisesta pyritään pois kohti yksilöllisempiä asumisen ratkaisuja. Kunnissa tämä muutos näkyy pohdintana asumispalveluiden järjestämisestä. Vaikka kunnalla on oikeus päättää palveluasumisen järjestämistavasta, on asiakkaan oma käsitys, mielipide ja toive asumisesta otettava huomioon.

Keuruun kaupunki on päättänyt kartoittaa kehitysvammaisten kuntalaistensa asumistarpeet, koska kaupunki suunnittelee uuden asumisyksikön rakentamista Keuruulle. Tutkimuksemme tarkoituksena on kartoittaa haastattelututkimuksella, mitä Keuruun kaupungin kehitysvammahuollon asiakkaat ja heidän läheisensä toivovat tulevaisuuden asumiselta ja asumisen palveluilta. Tutkimuksen tavoitteena on saada ajankohtaista ja asiakaslähtöistä tietoa Keuruun kaupungin kehitysvammahuollon asiakkailta ja heidän läheisiltään perusturvalautakunnan käyttöön asumisen ja asumispalveluiden suunnittelua varten. Saatua tietoa käytetään tukena asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselta (ARA) haettavassa asumisen ja rakentamisen rahoituksessa. Lisäksi Keuruun kaupunki tekee syksyllä 2011 vammaisstrategisen ohjelman, johon tämän tutkimuksen tulokset tulevat mukaan.

Työmme alussa selvittämme vammaisuuden käsitettä sekä vammaisen ihmisen avun ja tuen tarvetta pääpiirteittäin. Tarkastelemme myös päämiesmallia, joka liittyy kehitysvammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuteen ja näin ollen myös läheisesti kehitysvammaisten ihmisten asumisen ja asumisen palvelujen järjestämiseen. Seuraavaksi selvitämme Keuruun kaupungin tarjoamat palvelut kehitysvammaisille kuntalaisilleen. Työssämme käsittelemme asumispalveluja ja siihen liittyvää lainsäädäntöä, jotka ovat olennainen osa kehitysvammaisen ihmisen asumista. Otamme esille myös kehitysvammaisten ihmisten asumista ohjeistavia poliittisia ohjelmia sekä laatusuosituksia. Asumiseen liit-

tyvät kunnan ja kansaneläkelaitoksen (KELA) antamat tuet käsittelemme lyhyesti. Työn tietoperustan päättämme kehitysvammaisten ihmisten asumista koskevien aikaisempien tutkimuksien, selvityksien ja raporttien käsittelyllä. Seuraavaksi käsittelemme itse tutkimusta. Määritämme tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteen ja tutkimuskysymykset. Käsittelemme tutkimuksessamme käyttämämme menetelmälliset ratkaisut. Seuraavaksi kerromme tutkimuksen tulokset sekä sanallisesti ja havainnollistamme tuloksia kuvioin. Pohdinnassa vertaamme tutkimuksemme tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Selvitämme kuntoutuksen ohjaajan työnkuvaa ja lopuksi tarkastelemme jatko-tutkimusaiheita.

Mielestämme kehitysvammaisten ihmisten asumista ja asumisen palveluja kehitettäessä ja heidän ääntään asumisen suunnitteluvaiheessa kuunneltaessa vähentää virheratkaisujen tekemistä asumismuotoja ja asumispalveluja suunniteltaessa. Toimivat ja esteettömät asunnot vähentävät erityispalvelujen tarvetta. Yksilölliset asumisen ratkaisut ja asumisen palvelut helpottavat niin asukkaan kuin hänen läheistensä ja työntekijöiden jokapäiväistä toimintaa.

2 VAMMAISUUS

Yksilökeskeinen lähestymistapa vammaisuuteen

Vammaisuutta on kuvattu historian eri aikoina eri tavalla. Yksilökeskeistä lähestymistapaa edustaa Raamatusta tuttu vammaisuuden moraalinen malli, jossa sairaudet ovat seurausta moraalisista rikkeistä. Toinen yksilökeskeinen lähestymistapa on lääketieteellinen malli, jossa vammaisuutta pyritään selvittämään ihmisen fysiologisilla ja henkisillä puutteilla tai vioilla. (Moberg & Vehmas 2009, 48–51.) Ladonlahti toteaa Riouxin (1997) puhuvan yksilön patologiasta. Yksilön patologiassa korostuu asiantuntijoiden erityisosaaminen, auktoriteetin asemassa oleva teoria, ennaltaehkäisy, poikkeavuus ja sosiaalinen sekä taloudellinen taakka. Malli jättää vammaisen ihmisen yhteisöön liittymisen yksilön vastuulle. (Ladonlahti 2000, 19–20.)

Yhteisökeskeinen lähestymistapa vammaisuuteen

Yhteisökeskeinen lähestymistapa korostaa vammaisuuden olevan sosiaalinen ilmiö. Esteet vammaisen sosiaaliselle osallistumiselle johtuvat yhteiskunnallisista järjestelyistä ja asenteellisesta ilmapiiristä. (Moberg & Vehmas 2009, 51–52.) Ladonlahden mukaan Rioux (1997) puhuu yhteisön patologiasta. Yhteisön patologia käsittelee vammaisuutta sosiaalisista rakenteista riippuvana, poliittiseen, sosiaaliseen ja rakennettuun ympäristöön liittyvänä sekä yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksen pohjalta. Malli korostaa yhteiskunnan ja yhteisön vastuuta vammaisten henkilöiden liittymisessä yhteisöön. (Ladonlahti 2000, 21.)

AAIDD - American Association of Intellectual and Developmental Disabilities kuvaamassa kehitysvammaisuuden mallissa ratkaisevia tekijöitä ovat edellytykset/kyvyt, ympäristö ja toimintakyky. Lähtökohtana on älyllisten ja adaptiivisten taitojen sekä ympäristön vaatimusten keskinäinen vuorovaikutus. Määrittely on laajalti käytössä maailmalla ja on myös Suomessa käytetty. Mallin mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa huomattavaa rajoittuneisuutta tämänhetkisessä toimintakyvyssä. Sille on luonteenomaista merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen suorituskky, johon liittyy samanaikaisesti rajoituksia kahdessa tai useammassa seuraavista adaptiivisten taitojen osa-alueista: kommunikaatio, itsensä huolehtiminen, kotona asuminen, sosiaaliset taidot, yhteisössä toimiminen, omatoimisuus, terveys ja turvallisuus, oppimiskyky, vapaa-aika ja työ. Kehitysvammaisuus ilmenee ennen 18-vuoden ikää. (Kehitysvammaisuus 2009, 16–17; Matikka 2001, 26.)

Mental Retardation – teoksessa kehitysvammaisten ihmisten määrittely on samoilla linjoilla kuin AAIDD määrittelyskin, ottaen kuitenkin huomioon myös kehitysvammaisen ihmisen tuen tarpeen. Seuraavat viisi olettamusta ovat mallin mukaan olennaisia kehitysvammaisuuden määrittelyssä:

1. Hetkellisten toimintojen rajoitusten määrittelyssä täytyy ottaa huomioon yhteys ympäröivän yhteiskunnan yksilön vertaisikäisiin ja kulttuuriin.

2. Voimassa oleva arviointi käsittää kulttuurilliset ja kielelliset eroavaisuudet kuten erot kommunikoinnissa, motorisessa toiminnassa, aistitoiminnoissa ja käyttäytymisessä.
3. Yksilöllisesti rajoitukset ovat usein yhtäaikaisia vahvuuksien kanssa.
4. Tärkeä tarkoitus rajoituksia kuvattaessa on kehittää profiili tarvittavista tuis-
ta.
5. Tarkoituksenmukaiset henkilöidyt tuet jatkuvalla aikavälillä parantavat kehitys-
vammaisen ihmisen elämänlaatua yleisesti ottaen. (Mental Retardation
2002, 1.)

2.1 Kehitysvammaisen ihmisen avun ja tuen tarpeet

Kehitysvammaisen ihminen tarvitsee toisen ihmisen tukea ja apua. Tukea ja apua tarvitaan muun muassa kodin toimintoihin ja hoidollisiin tarpeisiin, mutta myös asioimiseen kodin ulkopuolella, harrastuksiin, sosiaaliseen elämään ja omaan lähiyhteisöön liittymisessä. (Hintsala 2008, 23.)

Kehitysvammaisen ihmisen tuen ja avun tarpeet voidaan jakaa seuraavasti:

jokapäiväiset tarpeet (kodin askareet, hygienia, terveysseuranta, turvallisuus, sosiaaliset suhteiden ylläpito, harrastukset, työ, vapaa-aika)

kehitysvammaisuudesta johtuvat erityistarpeet (informaation ymmärtäminen, tuki päätöksenteossa, palvelujen suunnittelu, uusien asioiden oppiminen, kommunikaatio)

monitahoiset tarpeet (aiheutuvat kehitysvammasta ja siihen yhdistyvistä muista vaikeuksista kuten mielenterveyden ongelmat, päihdeongelmat, dementia). (The same as you? 2000, 3.)

Apua ja tukea selvitettäessä on myös kiinnitettävä huomiota missä laajuudessa (jatkuva/ajoittainen/tilapäinen) tukea ja ohjausta tarvitaan sekä mikä on tuen ja ohjauksen määrä (elintärkeä/laaja/kohtalainen/matala). Myös tuen organisointi on määriteltävä (palveluina annettava tuki/omat ihmissuhteet). (Hintsala 2010.)

Maailman terveysjärjestön (WHO) ”luokitusperheeseen” kuuluva International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), suomeksi toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus ei tarjoa toimintakyvyn arviointimenetelmiä, mutta ohjeistaa moniammatillista työnjakoa toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden arvioinnissa ja edistämisessä (Nygård 2010). Luokitus soveltuu myös kehitysvammaisten ihmisten avun ja tuen tarpeen kartoittamiseen. Se avaa näkökulmaa vammaisuuteen terveyden osa-alueiden luokituksen kautta entisen sairauden seurausten luokituksen sijaan. Nämä terveyden osa-alueet – fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset asiat – ovat osa ihmiselämän kokonaisuudesta, joista ihmisen hyvinvointi koostuu. ICF - luokituksen mukaan yksilön terveydentila ja toimintakyky sekä ympäristötekijät ja yksilötekijät vaikuttavat siihen, miten henkilö jokapäiväisessä elämässä selviää. Nämä eri tekijät ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa ja tekijöissä tapahtuvat muutokset eivät aina ole ennakoitavissa. (Kehitysvammaisuus 2009, 242–244.)

Palveluja arvioitaessa on Kennedyn mielestä tärkeää ymmärtää, että jokaisella kehitysvammaisella on yksilölliset palvelujen tarpeet, hyvän elämän malli sekä asumisen laatuvaatimukset. Hän toteaa, että kehitysvammaiset eivät halua parempaa palvelua, koska ovat kehitysvammaisia, vaan he haluavat saada tasa-arvoisia palveluja, saada saman kuin ns. terve kansalainen. Palvelut tulisi olla saatavilla ihmisille siellä, missä he haluavat asua. Usein ihmiset ”tuodaan” palvelujen äärelle (esim. laitokset) sen sijaan, että palvelut tuotaisiin ihmisille. (Kennedy 1990, 37–42.)

2.2 Päämiesmalli

Päämiesmallissa kyse on kehitysvammaisen aikuisen mahdollisuudesta päättää omista asioistaan eli olla päämies. Tavoitteena on kehitysvammaisen aikuisen osallisuutta tukeva, itsenäinen ja täyden kansalaisuuden tarjoava malli. Päämiehen malli mahdollistaa kehitysvammaiselle ihmiselle itsenäisen ja oman näköisen elämän omassa asunnossa henkilökohtaisen avustajan tukeamana ja antaa näin esimerkiksi vaihtoehdon ryhmäasumiselle. Päämääränä on henkilön päämiehisuus asumisensa järjestämisessä, oma yksilöllinen asumisen polku, itselle kuuluva määräysvalta ja valinnanmahdollisuudet asumi-

sessä ja elämäntavoissa. Päämiehisuus tulee säilyä asuntomuodosta riippumatta. Jonkin muun tahon tulee vastata työnantajuudesta, koska kehitysvammainen henkilö ei usein itse pysty sitä tekemään, mutta toiminnan päämies (työnjohtaja) on kehitysvammainen henkilö itse. Toiminnan perustana ovat räätälöidyt avun ja tuen tarpeet. Henkilökohtainen apu perustuu aina päämiehen tarpeisiin, toiveisiin ja tehtyihin suunnitelmiin ja ne elävät toiminnan mukana. Päämiehen olisi tärkeää olla mukana avustajansa valintaprosessissa. Haasteena tulevaisuudessa onkin, miten mahdollistetaan henkilön päämiehisyyden toteutuminen asumisensa järjestämisessä ja kokonaisvaltainen elämänhallinnan tukeminen, niin hänen kodissaan kuin kodin ulkopuolella. (Minun asumisen polkuni 2010.)

3 KEHITYSVAMMAHUOLTO KEURUULLA

Keuruun kehitysvammahuollon historia kietoutuu selkeästi Suojarinteen historiaan. Suojarinne, alkujaan keskuslaitos Suojakoti, oli kuntainliiton ylläpitämä kehitysvammaisten asuin- ja työyksikkö. Suojarinne aloitti toimintansa 1965 ja oli edelläkävijä monissa kehitysvammaisten avohuollon asioissa alusta alkaen. (Pitkänen 2009, 19–23.) Lainsäädännön muutokset 1990-luvulla vaikuttivat suuresti Suojarinteen toimintaan. Valtionosuuslaki 1992 muutti maksujärjestelmää. Muutoksesta johtuen kuntainliiton jäsenkunnat ottivat avohuolto-toiminnan omaksi toiminnakseen, jolloin Suojarinteen toiminta supistui rajusti. Uusi kuntalaki 1995 muutti kuntainliiton kuntayhtymäksi ja 1997 lainmuutos edellytti kuntayhtymien siirtymistä noudattamaan kirjanpitolakia jonka johdosta lisälaskutusosoikeus poistui. (Mts. 60, 72.)

Suojarinteen toiminta jatkui vielä 2000-luvulle. Vuonna 2000 kehitysvammaliitolta tilattiin selvitys kehitysvammahuollon tilanteesta Keski-Suomessa ja 2002 kunnille tehtiin kysely kuntayhtiön tulevaisuudesta. Keski-Suomen vammaispalvelusäätiö perustettiin 2003. Toiminnan siirto Keski-Suomen vammaispalvelusäätiölle saatettiin loppuun vuoden 2007 alusta alkaen ja Suojarinteen

kuntayhtymä purettiin kuntien yhteisellä päätöksellä vuoden 2008 lopussa. (Pitkänen 2009, 72–75.)

Keuruu lähetti laitoshoidoa vaativat kehitysvammaiset asukkaansa Suojarin-teelle vuoteen 1995 asti, jolloin Keuruun kaupunki kunnallisti kehitysvamma-palvelut. Tuolloin perustettiin ohjattu asuntola (nykyinen Vanamokoti), työ- ja toimintakeskus (nykyinen Navikka), perhehoito sekä kehitysvammaneuvola. Samana vuonna Keuruulle perustettiin yksityinen palvelutalo, palvelukoti Hil-mari johon Suojarin-teeltä siirtyi 10 asukasta, yksi asukas jäi laitoshoitoon Suo- jarinteelle. Kehitysvammahuollon kunnallistaminen tapahtui Keuruulla nopeas-ti ja samalla toimintatavassa ja asiakastyössä alettiin korostaa asiakaslähtöi-syyttä. Keuruu ja Keski-Suomi ovat olleet valtakunnallisesti edelläkävijänä ke-hitysvammaisten ihmisten laitoshoidon purkamisessa. Laitoshoidon suuret kustannukset vauhdittivat uusien palvelumuotojen kehittymistä. (Välimäki 2010a.)

Kehitysvammaisten ihmisten palvelut Keuruulla jakautuvat kunnan, yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin palveluihin. Kunnan tarjoamat palvelut ovat lakiin perustuvia kehitysvammaisten palveluita. Keuruulla kehitysvammapalve-lut on eriytetty osaksi vammaispalveluja. Kunta tarjoaa kehitysvammaisille henkilöille työtoimintaa, päivätoimintaa, asumispalveluita, perhehoitoa, kun-toutusohjausta sekä kehitysvammaneuvolan palveluita. (Kehitysvammaisten palvelut 2010.) Lisäksi Keuruun seudun Kehitysvammaisten tuki ry tarjoaa kolmannen sektorin palveluina virkistystilaisuuksia sekä tiedotustoimintaa (Keuruun seudun kehitysvammaisten tuki 2010).

Navikka työkeskuksessa työ- ja päivätoiminnassa työskentelee kehitysvam-maisia asiakkaita tällä hetkellä 36 henkilöä. 15 henkilöä on töissä viisi päivää viikossa, loput asiakkaat työskentelevät 1–4 päivää viikossa. Navikan kirjoilla, mutta ulkopuolisessa työpisteessä työskentelee kaksi henkilöä. Asiakkaat ovat pääosin keuruulaisia, mukana on myös yksi multialainen, yksi äänekoskelai-nen, kaksi tamperelaista, ja kaksi jämsäläistä asiakasta jotka asuvat Keuruulla perhehoidossa. Tulijoita Navikan työ- ja päivätoimintaan olisi enemmän, jo-nossa on kaksi henkilöä ja osa vajaata viikkoa työ- ja päivätoiminnassa teke-vistä työntekijöistä haluaisivat tehdä pitempää työviikkoa. Tilapuutteen ja hen-

kilöresurssien vuoksi tämä ei ole tällä hetkellä mahdollista. Osa asiakkaista on enemmän ohjausta vaativia, ja siksi päiviä täytyy jakaa asiakkaiden kesken. Kaikkia ei pystytä ohjaamaan yhtä aikaa nykyisillä henkilöstöresursseilla. (Lahti 2010.)

Vanamokoti on vuonna 1996 perustettu kunnallinen päivätoiminta- ja asumisyksikkö jossa asuu kuusi kehitysvammaista aikuista, ja lisäksi Vanamokodissa käy päivätoiminnassa viisi aikuista ja iltapäivähoidossa kolme kehitysvammaista lasta. Lisäksi Vanamokodin henkilökunta antaa tukea yksin asuville kehitysvammaisille henkilöille. He voivat käydä Vanamokodissa syömässä ja seurustelemassa sekä henkilökunta opastaa ja tukee mahdollisuuksien mukaan oman työaikansa puitteissa kehitysvammaisten asiakkaiden itsenäistä asumista. Työntekijät ovat esimerkiksi kehittäneet Vanamokodin toimintaa ja yksikkö on muuntautumiskykyinen. (Välimäki 2010a.)

Yksityisen sektorin palveluita ostetaan asumiseen liittyen. Keuruun alueella on yksi yksityinen ympärivuorokautista hoitoa tarjoava palvelukoti, Hilmari. Lisäksi tarpeen vaatiessa kunta ostaa asumispalveluita toisesta kunnasta, kuntayhtymästä ja Keski-Suomen vammaispalvelusäätiöltä. Keuruun kaupungin kehitysvammahuollon asiakkaita on tällä hetkellä yksityisessä palvelukodissa asumassa seitsemän kokoaikaisesti ja vakituisesti lyhytaikaishoidossa käy kaksi henkilöä. (Välimäki 2010a.)

Perhehoidossa Keuruulla on tällä hetkellä yhdeksän henkilöä jatkuvassa perhehoidossa sekä kuusi lyhytaikaisessa ja säännöllisessä perhehoidossa. Keuruun kaupungilla on kuusi kokoaikaista ja kuusi osa-aikaisen hoidon perhekotia. Keuruulla on – valtakunnallisestikin ajateltuna – hyvin paljon perhehoitopaikkoja. Hoitajat ovat hyvin ammattitaitoisia ja kouluttautuneita. (Välimäki 2010a.)

Keuruun kaupungin kunnallisen kehitysvammaneuvojan toiminta alkoi vuonna 1996. Tällä hetkellä kehitysvammaneuvojan työryhmään kuuluvat terveyskeskuslääkäri, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä sekä kuntoutus- ja toiminnanohjaaja. Tarpeen mukaan asiakastapaamiseen kutsutaan myös muita ammattilaisia, esimerkiksi terapeutteja. Tarvittaessa Keuruun kaupunki ostaa kehitysvammapoliklinikan erikoislääkärin palvelut Jyväskylän keskussairaalan

kehitysvammapoliklinikalta. Peruskoulussa on harjaantumisloukka kehitysvammaisille lapsille. Harjaantumisloukka toimii tällä hetkellä Kivelän alasteella. (Välimäki 2010a.)

4 ASUMISPALVELUT JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Perinteisesti kehitysvammaisten ihmisten asumispalvelut ovat tarkoittaneet vammaisen henkilön kotona asumista ja sinne vietyjä palveluja. Asumispalveluratkaisut ovat johtaneet vammaisten ihmisten asumisen keskittämiseen, jossa yhteisölliset asumisratkaisut ovat olleet keskeinen asumispalvelujen tuottamistapa. (Malinen 2008, 11.) Keskitetystä asumisratkaisusta ollaan nyt kuitenkin siirtymässä pois, kohti yksilöllisempiä asumisen ratkaisuja. Suuntana on asunnon hankkiminen ja järjestäminen muulla kuin asumispalveluratkaisuilla, kuitenkin mahdollisesti muiden julkisten tukitoimien tuella. Myös kodin ulkopuoliset palvelut ovat nousseet ratkaisevaan asemaan. (Reinikka 2008, 12.)

Sosiaalihuoltolain 22 §:n mukaan asumispalveluilla tarkoitetaan palvelu- ja tukiasumisen järjestämistä. Lain 23 §:n mukaan asumispalveluja annetaan henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä. (L 17.9.1982/710.)

Sosiaalihuoltoasetuksen 10 §:n mukaan asumispalveluja järjestetään palveluasunnoissa ja tukiasunnoissa, joissa henkilön itsenäistä asumista tai siirtymistä itsenäiseen asumiseen tuetaan sosiaalityöllä ja muilla sosiaalipalveluilla (A 29.6.1983/607).

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista lain 10 §:n mukaan palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle suoriutumisle. Palveluja voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi. Lain 11 §:n mukaan pal-

veluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. (A 18.9.1987/759.)

Kehitysvammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat asumisenpalveluja, on järjestetty erilaisia mahdollisuuksia asua. He voivat asua yksin tukipalvelujen turvin, ryhmäasumisessa (esim. pienryhmäkoti, palvelutalo, asuntola) tai lapsuuden kodissa. Myös laitoshoido on mahdollinen, jossa asuminen on pääasiassa pitkäaikaishoitoa tarvitseville kehitysvammaisille henkilöille. Perhehoitoa järjestetään tavallisessa perheessä tai ammatillisena perhehoitona. Eri asumismuodoissa kehitysvammaiselle henkilölle on tarjolla erilaisia palveluja. (Reinikka 2008, 14.) Palveluasumiseen liittyvät palvelut voidaan järjestää mm. henkilökohtaisen avun, kotipalvelun, kotihoidon, omaishoidon tuen (edellyttää aina omaishoitajan suostumusta), kotisairaanhoidon tai kunnan muun erityisavun avulla tai yhdistämällä näitä edellä mainittuja tukimuotoja ja -palveluita. Palveluasumiseen voi kuulua myös mm. turvapuhelin ja usein tulee tehtäväksi asunnon muutostöitä. (Ahola & Konttinen 2010, 8.)

Reinikan (2008, 14) mukaan kehitysvammaisten ihmisten asumispalvelut jaotellaan kolmeen ryhmään: autettu-, ohjattu- ja tuettu asuminen. Autettu asuminen on tarkoitettu henkilöille, jotka tarvitsevat läsnä olevaa henkilökuntaa koko ajan. Ohjattu asuminen soveltuu asumisyksikössä asuvalle, joka selviää muuten itsenäisesti, mutta tarvitsee päivittäistoimissaan apua etenkin aamuin ja illoin. Tuettu asuminen on itsenäistä asumista omassa asunnossa tavanomaisessa ympäristössä. Asukas selviää pääasiassa itsenäisesti toimistaan, mutta tarvitsee pulmatilanteissa tukihenkilön ohjausta. (Kehitysvammaisuus 2009, 174.)

Autetun asumisen muoto on ollut kasvussa viime vuosien ajan. Tuettu asuminen on vielä kehityspolkunsa alkutaipaleella. Tulevaisuudessa toivotaankin, että kehitysvammaisella henkilöllä olisi mahdollisuus valita itse asuinpaikkansa sekä asuintoverinsa ja palvelut tuotettaisiin hänelle omaan kotiin yksilöllisesti. Näin toimittaessa voidaan joustavasti asukkaan tuentarpeen muuttuessa vastata palvelujen tarpeeseen. (Asuminen 2010.) Toimivien asuntoratkaisujen

ja riittävien tukipalvelujen avulla mahdollistetaan kehitysvammaisten henkilöiden turvallinen asuminen ja täysipainoinen elämä. Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen tavoitteeksi on asetettu, että kehitysvammaiset henkilöt asuisivat tulevaisuudessa aivan kuten muutkin Suomen kansalaiset. (Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen 2008, 3.)

Laitoshoidon aseman muuttuminen on aiheuttanut erityisiä paineita kehitysvammaisten asumispalvelujen järjestämisessä. Nykyään kunnat ovat ottaneet yhä suuremman vastuun kehitysvammalain soveltamisalaan kuuluville kuntalaisille järjestettävistä palveluista. Palveluiden järjestäminen tapahtuu normaalilainsäädännön turvin. Erityislainsäädäntöä tarvitaan, kun vammaisen ihmisen mahdollisuudet saada sopivia tai riittäviä palveluja ja etuuksia ovat puutteelliset tai estyneet. Asumispalveluja toteutetaan kunnissa sosiaalihuoltolain, kehitysvammalain ja vammaispalvelulain mukaisesti. (Reinikka 2008, 29.)

Kehitysvammaisen ihmisen asuminen voidaan järjestää siis yleisenä palveluna sosiaalihuoltolain perusteella tai erityispalveluna kehitysvammalain tai vammaispalvelulain perusteella. Joissain kunnissa etenkin lievästi vammaisten ihmisten asumista maksetaan sosiaalihuoltolain nojalla. Tällöin myös palvelumaksujen periminen on kunnan harkinnassa. Tämä käytäntö ei ole kuitenkaan mahdollinen erityishuolto-ohjelman mukaisissa eli kehitysvammalain nojalla järjestetyssä asumisessa. (Malinen 2008, 13.) Kehitysvammaisten henkilöiden asumiseen ja palveluihin vaikuttaa myös muu lainsäädäntö. Muun muassa Suomen perustuslaissa, laissa omaishoidon tuesta, apuvälinelainsäädännössä, laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, asiakasmaksulaissa sekä kotikuntalaissa säädetään asumisesta ja siihen liittyvistä palveluista. (Liite 1.)

Suomen lainsäädännöllisissä instansseissa on selvityksen alla mahdollisuus yhdistää yhdeksi laiksi nykyinen laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sekä kehitysvammalaki. Nykyisen kehitysvammalain palvelut sisällytettäisiin uuteen vammaispalvelulakiin. Uudistuksen jälkeenkin kunnat vastaisivat itse vammaispalvelujen tuottamisesta, mutta valtio osallistuisi rahoitukseen nykyistä enemmän. (Vammaispalvelujen järjestämi-

nen ja osaaminen 2005, 3.) Laki on yhä valmisteluvaiheessa, eikä varmaa tietoa ole milloin laki tulee voimaan (Välimäki 2010a).

4.1 Muu asumisen ohjeistus

Erilaiset kansalliset vammaisten ihmisten asumiseen liittyvät poliittiset ohjelmat, laatusuositukset jne. ovat ohjeistamassa – lakien lisäksi – asumispolitiikkaa Suomessa. Hallituksen asuntopoliittisessa ohjelmassa 2008 määritellään keskeiset asuntopoliittiset toimenpiteet. Ohjelmassa otetaan myös erityisryhmät huomioon (Hallituksen asuntopoliittiset ohjelmat 2008,8.) Tähän liittyen tehtiin Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille, ehdotus kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010-2015 (Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille 2009, 7).

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman Vammaisten ihmisten asumispalvelujen laatusuosituksen (2003) tavoitteena on tukea kuntia vammaisten henkilöiden asumisen ja asumispalvelujen kehittämisessä. Asiakaslähtöisyys ja asumisen monimuotoisuus ovat tärkeä pohja laatusuositukselle. (Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö 2003, 14.)

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta on tehnyt omat laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010–2017. Tässä suosituksessa lähtökohtana on se, että asuntoratkaisut tulee toteuttaa yksilöllisesti ja kehitysvammaisen henkilön omia elämäntapavalintoja kunnioittaen. (Välimäki 2010b.)

Apuvälineet tuovat toimintakyvyssä muutoksia kohdanneelle henkilölle tukea ja apua. Apuvälineet auttavat henkilöä jokapäiväisissä toiminnoissa ja näin esimerkiksi asukas voi asua omassa kodissa pitempään. Apuvälinepalveluiden laatusuosituksen tarkoitus on ohjata apuvälinepalveluiden kehittämistä ja järjestämistä siten, että palvelut toimitaisivat käyttäjälähtöisesti ja yhtäläisin perustein apuvälinetarpeen perusteella, asuinpaikasta riippumatta. Suositus on tarkoitettu ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon johtajille ja päättäjille, jotka ohjeistavat apuvälinepalveluja kunnissa ja sairaanhoitopiireissä. (Apuvälinepalveluiden laatusuositus 2003, 3.)

Kehitysvammaisten ihmisten yksilöllisen asumisen edistyminen edellyttää useiden toimijoiden yhteistyötä, jossa toimijat jakavat vastuuta ja tekevät oman osansa asumisen kehittämisen vaatimista toimista. Kehitysvammaisten henkilöiden asumiskysymysten ratkaisemisessa oleellista on julkisen vallan vastuu: asuntojen hankkimisen ja tukipalvelujen järjestämisen edistämisen ja tukemisen nähdään olevan julkisen vallan tehtävä. (Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen 2008, 4.)

4.2 Asiakkaan asumisen tuet

Pääosa kehitysvammaisista henkilöistä elää kansaneläkkeen varassa. Kehitysvammaisen henkilön muuttaessa laitoksesta avopalveluiden piiriin, hänen taloutensa rakentuu uudelleen. Aikaisemmin yhden (kunnan) maksajan tilalle tulee monimutkaisempi tulojen ja menojen järjestelmä. Myös kustannuksiin liittyvä päätöksenteko siirtyy laitokselta kehitysvammaiselle tai hänen edunvalvojalleen. (Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille 2009, 28.) Kunnan lisäksi rahoittajaksi tulee Kela, joka eläkkeen lisäksi maksaa eläkkeensaajien asumistukea tai yleistä asumistukea. (Asumisen tuet 2010.) Lisäksi Kela maksaa mm. alle 16- vuotiaan vammaistukea, 16 vuotta täyttäneen vammaistukea, eläkettä saavan hoitotukea, ja mahdollista kuntouttamisrahaa. (Vammaistuet 2010.)

Viimesijainen tukimuoto elämisen kustannuksiin on toimeentulotuki. Toimeentulotukea saa henkilö, joka on tuen tarpeessa eikä voi saada tarpeellista ja riittävää toimeentuloa ansiotyöllään tai ensisijaisen sosiaaliturvan (esimerkiksi eläkkeen) kautta. Toimeentulotuella taataan minimoitoimeentulo ja samalla etsitään ratkaisuja hakijan elämäntilanteen parantamiseksi. (Toimeentuloturva 2010.)

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA JA SELVITYKSIÄ

Seuraavassa käsittelemme asumispalveluihin liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä, joissa otetaan esille kehitysvammaisten ihmisten asuminen. Varsinaista

tutkimustietoa asumiseen liittyen löysimme vähän, erilaisia selvityksiä ja raportteja kehitysvammaisten ihmisten asumisesta löytyi enemmän.

Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen on Kehitysvammaliiton tutkimus vuodelta 2008. Kirja avaa sosiologisen näkökulman vammaisten ihmisten elinolosuhteisiin ja arkielämään sekä teemahaastatteluja hyödyntäen kertoo vammaisten ihmisten arjen kokemuksia. Arkielämää tarkastellaan muun muassa asuinolojen kautta ja itsemääräämisoikeuden toteutumista siinä. Tutkimuksessa haastatelluista vammaisista henkilöistä suurin osa oli asumispalveluyksiköiden asiakkaita ja haastattelut suoritettiin yhdeksällä eri paikkakunnalla. (Eriksson 2008, 98.)

Vammaisten ihmisten haastatteluissa asumispalveluasumisesta puhuttiin myönteiseen sävyyn ja pidettiin onnenpotkuna sen piiriin pääsemistä. Haastateltavien mielestä esteettömyys oli riittävästi otettu huomioon asumisessa. Pääsääntönä oli, että asiakas voi luottaa, että hänen turvallisuudestaan huolehditaan kaikkina vuorokaudenaikoina. Turvallisuusmuotoja olivat mm. erilaiset turvalaitteet ja hälyttimet sekä erilaiset asumista koskevat säännöt ja määräykset, turvallisuudentunteen kääntöpuolena oli tunne liiallisesta valvonnasta. Yksityisyyttä pidettiin erittäin tärkeänä, sekä mahdollisuus saada apua vain silloin, kun sitä kokee itse tarvitsevansa. Arkielämän käytännöissä voitiin nähdä, että itsemääräämisoikeus esimerkiksi rahankäytössä on vain osittaista ja voidaan väittää, että heillä ei ole lopullista päätösvaltaa omissa rahaasioissaan. (Eriksson 2008, 99–110.)

Toimivatko kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut on kehitysvammaliiton Pienestä kii-projektin tuloksia esittelevä selvitys. Selvityksessä Miettinen (2009, 90) pohtii itsemääräämisoikeutta osallisuuden näkökulmasta. Osallistumista estäviä tekijöitä oli mm. se, että asiakkailla ei ollut mahdollisuutta valita omaa asumismuotoaan eikä heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa työtoimintaan ja he kokivat, että rahan käyttöä kontrolloidaan. Yleisesti kontrollointi koettiin itsemääräämisoikeutta loukkaavaksi, vaikka se henkilökunnan mielestä usein oli turvallisuuskysymys. Artikkelissa esiin nousi myös kehitysvammaisten asukkaiden kokema yksinäisyys ja sosiaalisten tar-

peiden riittämätön huomioonottaminen asumista järjestettäessä. (Mts. 90–100.)

Samassa selvityksessä Harajärvi (2009, 23) tarkastelee kuntien näkemyksiä kehitysvammaisten ihmisten asumispalveluista. Kehitysvammaisten asiakkaiden kohdalla arvioitiin, että asuminen voidaan lähes poikkeuksetta järjestää muualla kuin kehitysvammalaitoksessa, erilaisten asumispalveluiden turvin. Haasteiksi asumispalveluissa koetaan tilapäishoidon resurssiongelmat, ympärivuorokautisesti tuetussa asumisessa kuilu kysynnän ja tarjonnan välissä on suuri, asumispalvelutarjonta ei vastaa asiakkaiden tarpeita sekä tukipalveluiden riittämättömyys hankaloittaa itsenäisen asumisen järjestämistä. (Mts. 24.) Kuten Miettisen artikkelissa, myös Harajärvi (2009,26) nostaa esiin asiakkaan kokeman yksinäisyyden ja sen mukanaan tuomat haasteet sekä itsemääräämisoikeuden toteutumisen ilman, että asiakkaan turvallisuus kärsii. Kehittämistarpeina nähtiin mm. asiakkaiden läheisten kanssa tehtävä yhteistyö, sillä kehitysvammaisten asiakkaiden kohdalla törmätään tilanteisiin, jossa lapset eivät koe tarvitsevansa ympärivuorokautista valvontaa, mutta vanhemmat ovat toista mieltä. Lisäksi erilaisten asiakasryhmien erilaiset tarpeet tulivat hyvin selville, kotona vanhempiensa kanssa ikääntyvä kehitysvammaisen asiakas tarvitsee hyvin erilaisen asumismuodon kuin opinnot päättävä ja kotipaikkakunnalle palaava nuori kehitysvammaisen asiakas. (Mts. 27.) Samassa selvityksessä Kairi (2009, 138) toteaa, että asiakkaiden läheisten kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi asiakkaan äänen kuulumista olisi tuettava palveluiden suunnittelussa ja toteutumisessa. Vammaisen ihmisen mielipide ei kuitenkaan ole vielä keskeisenä tekijänä asumispalveluita suunniteltaessa, vaikka he ovatkin oman elämänsä ja asumisensa parhaita asiantuntijoita (mts. 139).

Keuruulla on tutkittu kehitysvammahuollon asiakkaiden tyytyväisyyttä keväällä 2006. Asumispalveluiden osalta asiakastyytyväisyyden tulokset olivat hyvin samankaltaisia kuin edellä mainituissa artikkeleissa. Asiakkaat olivat pääosin tyytyväisiä, mutta huolenaiheeksi nousi omien vanhempien jaksaminen, asunnon löytyminen ja/tai pysyvän asuinmuodon löytyminen. Itsenäisessä asumisessa tärkeää oli toimiva tukiverkko, vanhempien luona asuvilla oma rauha ja vapaus. Turvallisuus ja avun saanti loivat tyytyväisyyttä. Vanamossa, Hilmarissa ja perhehoidossa asumistyytyväisyyteen vaikuttivat avun saannin help-

pous, ympärillä olevat ystävät ja henkilökunta ja niiden mukana tullut turvallisuuden tunne. Tuloksissa nousi esiin toive rivitalojen rakentamisesta rauhalliseen ympäristöön sekä toive pienempien asumisyksiköiden rakentamisesta. (Papinaho 2006, 7–9.)

Ympäristöministeriö käynnistämän kehitysvammaisten asumisyksiköiden tilaratkaisuja tutkivan kevät-projektin tarkoituksena oli tuottaa tietoa asumisyksiköiden suunnittelua ja kehittämistä varten (Viitala, Wiinikka & Åkerblom 2007, 5). Kuten Erikssonin tutkimuksessa myös kevät-projektin piiriin kuuluvat asiakkaat olivat pääosin tyytyväisiä asumiseensa. Esteettömyyteen liittyvissä asioissa esiin tuli eriäviä mielipiteitä Erikssonin tutkimuksen kanssa. Kevät-projektissa nousi paljon esteettömyyteen liittyviä epäkohtia kuten liukkaat lattiat, liian vähäinen tukikaiteiden määrä ja tilan puute apuvälineen/ avustajan kanssa liikuttaessa. Projektissa nousi myös esiin se, että kehitysvammaisille ihmisille suunnatussa asumisessa esteettömyyden tulee toteutua lain vaatimaan minimiä paremmin. Lisäksi havaittiin, että tilat eivät aina vastaa asiakkaiden tarpeita ja asuintilojen joustavuuteen ja asumisyksikön sijaintiin tulisi kiinnittää huomiota. (Viitala ym. 2007, 47–48.)

Niemelän ja Brandtin vuonna 2008 tekemä Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen -selvitystyö oli mukana monessa eri kehitysvammaisten ihmisten asumiseen liittyvässä selvityksessä ja projektissa. Selvityksen tehtävänä on ohjata ja tukea kuntia ja kuntayhtymiä kehitysvammaisten asumisen kehittämisessä ja yksilöllisempien asuntomuotojen luomisessa. (Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen 2008, 13.)

Raportissa selvityshenkilö Niemelä ehdottaa:

- Kehitysvammaisten henkilöiden asumiskäsitteessä erotetaan asumisratkaisu, asunto ja asumisen tarvittavat palvelut.
- Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen järjestäminen suunnitellaan huolellisesti ja asumisen ja tuen tarpeet selvitetään pitkäjänteisesti. Palvelusuunnittelu, joka kokoaa eri suunnitelmat, on pohja kuntien tekemille tarvearvioinneille.

- Luovutaan laitospalveluista. Laitosvaltaisesta palvelujärjestelmästä siirrytään avopalveluihin seuraavien kymmenen vuoden aikana. Erityiskysymyksiin keskittyvät ja kapasiteetiltaan rajatut laitokset siirretään lopulta osaksi terveydenhuoltoa.
- Suomessa hankitaan 600 asuntoa vuosittain laitoshoidon korvaamiseksi ja muihin asumistarpeisiin vastaamiseksi.
- Asumiseen tarvittavat palvelut tuotetaan henkilökohtaisen avun ja tuen näkökulmasta. Avustusjärjestelmiä kehitetään ja otetaan käyttöön vähin erin.
- Erityistarkasteluun otetaan kehitysvammaisten lasten kysymykset. Perheiden tukeminen on keskeisintä lasten asumisessa. (Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen 2008, 3.)

Lisäksi asumispalvelusäätiö (ASPA) on tehnyt paljon selvitysprojekteja, jotka ovat alueellisia, yhdessä tai useammassa kunnassa toteutettavia asiakaslähtöisiä selvityksiä vammaisten ihmisten asumisesta sekä asumista tukevien palvelujen nykytilanteesta ja tulevaisuuden tarpeista (Kanula 2010). Nämä selvitykset käsittelevät pitkälti samoja asioita, kuin me olemme kartoittaneet tutkimuksessamme.

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, minkälaisia asioita Keuruun kaupungin kehitysvammahuollon asiakkaat ja heidän läheisensä toivovat tulevaisuuden asumisen ja asumisen palveluiden suhteen.

Tutkimuksen tavoitteena on saada ajankohtaista ja asiakaslähtöistä tietoa Keuruun kaupungin kehitysvammahuollon asiakkailta ja heidän läheisiltään perusturvalautakunnan käyttöön asumisen ja asumispalveluiden suunnittelua varten. Saatua tietoa käytetään myös tukena asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuselta (ARA) haettavassa asumisen ja rakentamisen rahoituksessa.

Lisäksi Keuruun kaupunki tekee syksyllä 2011 vammaisstrategisen ohjelman, johon tämän tutkimuksen tulokset tulevat mukaan.

Tutkimuskysymykset:

Millaisia tarpeita/ toiveita Keuruun kaupungin kehitysvammaisilla asiakkailla ja heidän läheisillään on asumisen järjestämisen suhteen?

Millaiset palvelut koetaan tarpeelliseksi asumisen yhteydessä?

Onko tuen tarve ympärivuorokautista?

Tutkimuskysymykset laadittiin yhdessä opinnäytetyön tekijöiden ja Keuruun kaupungin kuntoutus- ja toiminnanohjaajan kanssa.

7 TUTKIMUKSEN MENETELMÄLLISET RATKAISUT

Valitsimme tutkimuksen menetelmäksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen. Tutkimuksessamme kartoitamme todellisia keuruulaisten kehitysvammaisten kuntalaisten ja heidän läheistensä tarpeita ja toiveita asumiseen ja asumisenpalveluihin liittyen, kokonaisvaltaisesti ja mahdollisimman todenmukaisesti. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 161) ovat todenneet, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkittavaa asiaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijoiden arvolähtökohdat muovaavat sitä, miten tutkijat pyrkivät ymmärtämään tutkittavaa kohdetta, objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä merkityksessä, tulokseksi voi saada vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. (Mts. 161.)

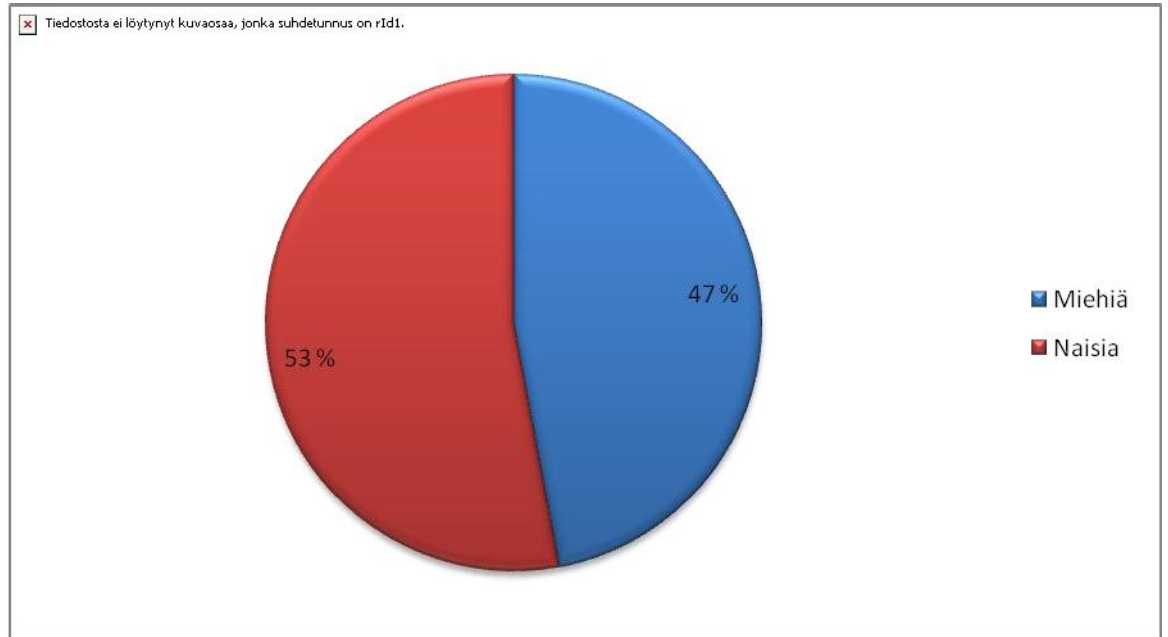
Laadullisen tutkimuksen lähestymistavoissa on yhteistä se, että niillä yritetään löytää tutkimusaineistosta samanlaisuuksia tai eroja (Janhonen & Nikkonen 2001, 21). Tutkimusaineistoon tutustuessamme huomasimme kehitysvammaisten asiakkaiden ja heidän läheistensä vastauksissa edellä mainittuja asioita, joita lähemmin tarkastelemme luvussa tutkimustulokset. Tutkimuksen

tyypillinen piirre on ihmisen käyttäminen tiedonkeruun instrumenttina. Tutkija saa luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittaviensa kanssa. Tutkittavan materiaalin analysoinnissa käytetään aineistolähtöistä analyysia ja tutkimuksessa suositaan metodeja, joilla tutkittavan mielipide pääsee esille. Tutkimusjoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisesti, ja tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Koko tutkimuksen ajan tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa käsitellään sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

7.1 Tutkimukseen osallistujat

Tähän tutkimukseen valittiin 19 Keuruun kehitysvammahuollon asiakasta, jotka ovat tai oletettavasti tulevat asumispalveluiden piiriin vuosina 2011–2015. Tutkimukseen valittiin miehiä sekä naisia (kuvio 1). Ikähaarukka oli 16 vuodesta yli 50-vuotiaaseen. Valinnan suoritti Keuruun kaupungin vammaispalveluiden kuntoutus- ja toiminnanohjaaja. Lisäksi tutkimuksessa otettiin huomioon kehitysvammaisen henkilön läheisten mielipide asumiseen ja asumisen palveluihin. Läheisten mielipide otettiin huomioon tutkimuksessa muun muassa siksi, että joidenkin kehitysvammaisten henkilöiden kanssa kommunikointi oli haastavaa tai haastateltava henkilö oli alaikäinen. Joissakin tapauksissa läheisten mielipide kehitysvammaisen perheenjäsenen avun ja tuen tarpeesta on realistisempi kuin haastateltavalla kehitysvammaisella henkilöllä.

Saatuamme tutkimusluvan Keuruun kaupungin perusturvalautakunnalta, kuntoutus- ja toiminnanohjaaja antoi meille haastateltavien yhteystiedot. Lähes tyimme haastateltavia kuntoutus- ja toiminnanohjaajan sekä haastattelijoiden allekirjoittamalla kirjeellä (liite 2), ja noin viikon sisällä kirjeen lähettamisestä otimme haastateltaviin yhteyttä puhelimitse. Puhelinkeskustelussa varmistimme haastateltavien suostumuksen haastatteluun ja haastattelu-aika ja -paikka sovittiin haastateltavien toiveiden mukaan. Kaikki tavoitetut haastateltavat suostuivat haastatteluun. Kahta perhettä emme tavoittaneet useista yrityksistä huolimatta ja he jäivät haastattelusta pois. Otos oli lopulta 17 kehitysvammahuollon asiakasta ja heidän läheisensä.

KUVIO 1. Kehitysvammaisten asiakkaiden sukupuolijakauma (N = 17)

Haastatteluista suurin osa tehtiin kehitysvammaisen asiakkaan kotona ja osa tehtiin työkeskus Navikassa. Suurin osa haastatteluista sovittiin joulukuulle 2010, viikolle 52. Itse olimme ajatelleet haastatteluajaksi tammikuun 2011 kahta ensimmäistä viikkoa, mutta asiakkaat ja läheiset pitivät kuitenkin parempana haastattelun tekemistä joululomaviikolla, jolloin koko perhe oli kotona.

7.2 Teemahaastattelu sekä tutkimusaineiston käsittely ja analyysi

Tässä tutkimuksessa valitsimme käytettäväksi teemahaastattelun. Teemahaastattelulla on se etu, ettei se ole sidottu kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen tutkimusmenetelmään, eikä se ota kantaa haastateltavien määrään tai siihen kuinka syväälle haastattelussa mennään. Kaikkein oleellisinta on se, että tarkkojen kysymysten sijaan haastattelu etenee teemojen varassa. Tämä tuo tutkittavien äänet kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat ja asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.) Haastattelussa käytimme avuksi teemahaastattelurunkoa (liite 3).

Teemahaastattelurungon teimme niin, että rungossa olevat kysymykset antoivat vastaukset tutkimuskysymyksiimme.

Haastattelut teimme joulukuussa 2010 ja tammikuussa 2011. Haastattelutilanne käynnistettiin haastateltavan/haastateltavien ja haastattelijoiden esittelyllä. Ennen varsinaista haastattelua jokainen haastateltava sai allekirjoitettavaksi haastattelun suostumuslomakkeen (liite 4). Haastateltaville kerrottiin miksi haastattelu tehdään. Heille myös korostettiin, että henkilöitä ei voi valmiista opinnäytetyöstä tunnistaa. Haastattelut suoritimme asiakkaan tai hänen läheisensä kanssa sovituissa paikoissa, sovittuna aikana. Haastattelut teimme mahdollisimman rauhallisessa tilassa. Nauhoitimme haastattelut, mihin kysyimme haastateltavien luvan ennen haastattelun aloittamista. Yksi haastateltavista kielsi nauhoittamisen, jolloin kirjoitimme haastattelun mahdollisimman tarkasti ylös haastattelutilanteessa. Kerroimme myös, että haastatteluaineisto hävitetään analysoinnin jälkeen.

Tutkimusaineiston käsittelyn aloitimme kuuntelemalla haastattelut. Haastattelut kestivät 40 minuutista kahteen tuntiin. Nauhoitettua materiaalia kertyi 25 tuntia. Tämän lisäksi yksi kirjoitettu haastattelu, materiaalia kertyi kaksi sivua, riviväli 1.5. Tämän jälkeen kuuntelimme haastattelut uudestaan, samalla kirjoittaen ne ylös teema-alueista. Litterointi voidaan tehdä valikoiden, esimerkiksi vain teema-alueista (Hirsjärvi & Hurme 2008, 138). Valitsemalla valikoidun litteroinnin mahdollistimme isomman otoksen.

Haastattelun aineistot analysoimme sisällönanalyysillä. Latvalan ja Vanhanen-Nuutisen (2001, 23) mukaan Pietilä, Burns ja Grove (1997) määrittävät sisällönanalyysin menetelmäksi, jolla voidaan analysoida kirjoitettua ja suullista kommunikaatiota sekä tarkastella asioiden merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kerätyn tietoa-aineiston tiivistämistä, näin tutkittavia ilmiöitä voidaan kuvailla yleisesti ja lyhyesti. Sisällönanalyysi jaetaan vaiheittain analyysiyksikön valintaan, aineistoon tutustumiseen, pelkistämiseen, luokitteluun, tulkintaan ja sisällönanalyysin luotettavuuden arviointiin. Analyysiyksiköksi voidaan valita pienimmillään sana/sanayhdistelmä, lause tai virke. (Janhonen & Nikkonen 2001, 24–25.) Määritimme analyysiyksikön aineiston laadun ja tutkimustehtävien perusteella ja valitsimme analyysiyksikök-

si käytettäväksi sanaa/sanayhdistelmää. Analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa pelkistimme aineiston. Kysyimme aineistolta tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä, pyrimme tunnistamaan aineiston vastaukset, ja kirjasimme vastaukset eli pelkistyt ilmaisut aineiston termein. Tämän jälkeen luokittelimme pelkistetyn aineiston. (Liite 5.)

Lisäksi analysoimme aineistoa laskemalla ja tulokset esitimme numeroin ja prosenttiluvuin. Samaa aineistoa voidaan tutkia laadullisen tutkimuksen eri menetelmillä sekä jopa määrällisen tutkimuksen keinoilla. Laadullinen tutkimus on joustavaa niin aineistojen kuin myös menetelmien suhteen. (Kananen 2008, 58.) Laadullisen aineiston analyysimuodoista yksinkertaisin on laskeminen, vaikka se yleensä liitetään kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Kvalitatiivisesti analysoidun haastatteluaineiston tulokset voidaan esitellä esimerkiksi tekstinä, numeroina ja kuvioina. Numerot voidaan esittää tekstissä, taulukoissa tai kuvioissa. Tuloksia voi esitellä myös graafisesti, kaavioiden ja kuvioiden avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 169–172.)

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksemme tulokset esitämme neljän eri teeman – asumisen muodon määrittäminen, itsenäisen asumisen merkitys, onnistunutta asumista edistävät tekijät ja onnistunutta asumista hankaloittavat tekijät – kautta, mukailen haastattelurunkoamme. Asumisen muodon määrittämisen teeman tuloksia esittelemme tekstinä ja kuvioina. Muiden teema-alueiden tuloksia esitämme tekstinä. Tutkimuksen toimeksiantajan toivomuksesta haastateltujen vastauksia olemme koonneet työhömmme liitteenä (liite 6).

8.1 Asumisen muodon määrittäminen

Asumisen muodon määrittämisen teema-alueessa kysyimme missä haastateltavat kehitysvammaiset asiakkaat tällä hetkellä asuvat ja miten he asuisivat, jos he saisivat itse valita. Tällä hetkellä kehitysvammaisista asiakkaista kahdeksan asuu kotona vanhempien kanssa, kaksi asuu palveluasunnossa, kou-

lun asuntolassa asuu neljä (viikonloput pääosin vanhempien luona) ja kolme asuu omassa asunnossa. Kehitysvammaisilla asiakkailla oli erittäin vahvat omat mielipiteet liittyen tulevaisuuden asumisen haaveisiin ja nämä haaveet sekä toiveet kerrottiin rohkeasti. Kuusi haastatelluista kehitysvammaisista asiakkaista koki vanhempien kanssa asumisen hyväksi vaihtoehdoksi. Oman asunnon halusi kuusi kehitysvammaista asiakasta. Asunto käsitettiin omana yksinä tai kaksiona lähellä asumisyksikköä, omana asuntona normaalissa asuinkannassa tai omakotitalona. Kaksi haastatelluista koki asuntolamallisen ratkaisun itselleen parhaiten sopivaksi tulevaisuudessa. Kolmen haastateltavan mielipidettä ei saatu. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Kehitysvammaisten asiakkaiden toiveasuminen (N = 17)

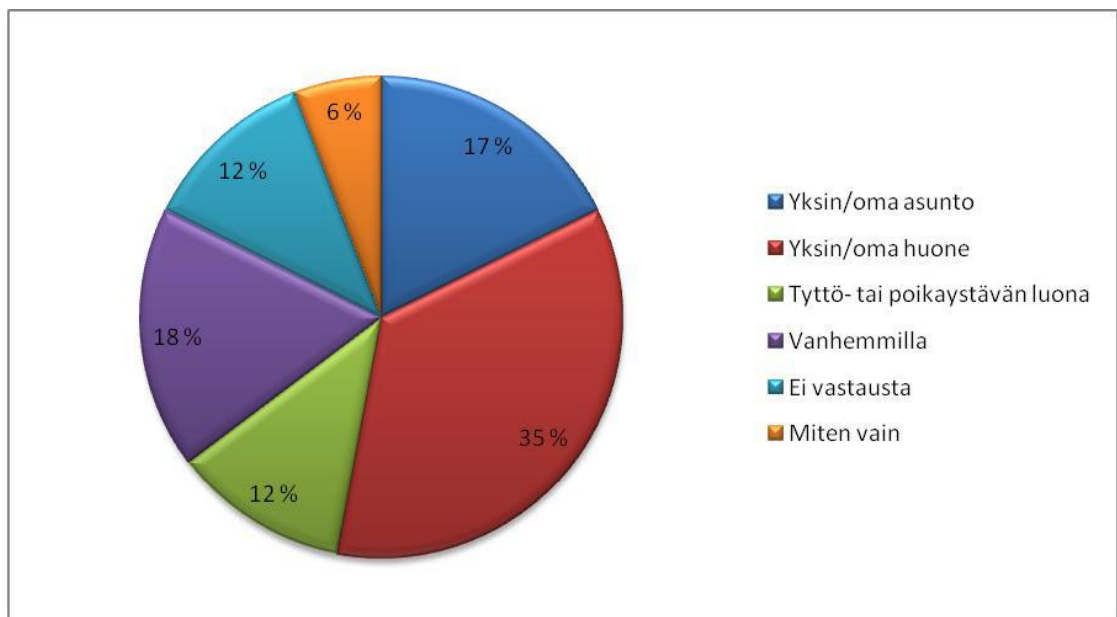
Kysyimme myös läheisiltä, miten he toivoisivat perheenjäsenensä tulevaisuudessa asuvan. Läheisten vastauksissa isoin ero kehitysvammaisten asiakkaiden mielipiteeseen oli asuntolassa asumisen ja kotona asumisen välillä.

Kymmenen kehitysvammaisen asiakkaan läheistä toivoi perheenjäsenensä tulevaisuuden asumisen olevan asuntolatyypistä ja yhden kehitysvammaisen asiakkaan läheiset toivoivat asumisen toteutuvan kotona vanhempien kanssa. Neljän kehitysvammaisen asiakkaan läheiset toivoivat tulevaisuuden asumismuodon olevan oma asunto. Kahden kehitysvammaisen asiakkaan läheisen mielipidettä ei saatu. (Kuvio 3.)

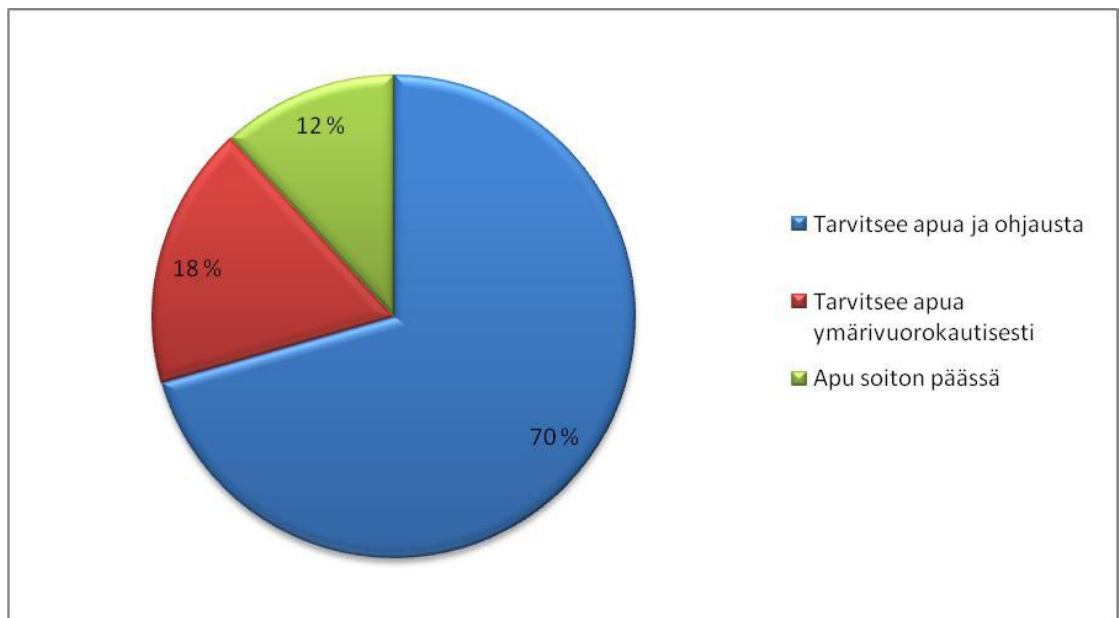
KUVIO 3. Läheisten toiveet perheenjäsenen tulevaisuuden asumisesta (N = 17)

Haastattelussa kysyimme kehitysvammaiselta asiakkaalta kenen kanssa hän asuisi, jos saisi valita. Eniten haluttiin asua yksin, oli asuinmuoto oma asunto tai asuntola. Seuraavaksi tärkeimmäksi nousi vanhempien tai tyttöystävän/ poikaystävän kanssa asuminen. Osalle kehitysvammaisista asiakkaista asialla ei ollut merkitystä ja osan mielipidettä ei saatu. (Kuvio 4.)

KUVIO 4. Kenen kanssa asuisin, kehitysvammaisen asiakkaan mielipide (N = 17)

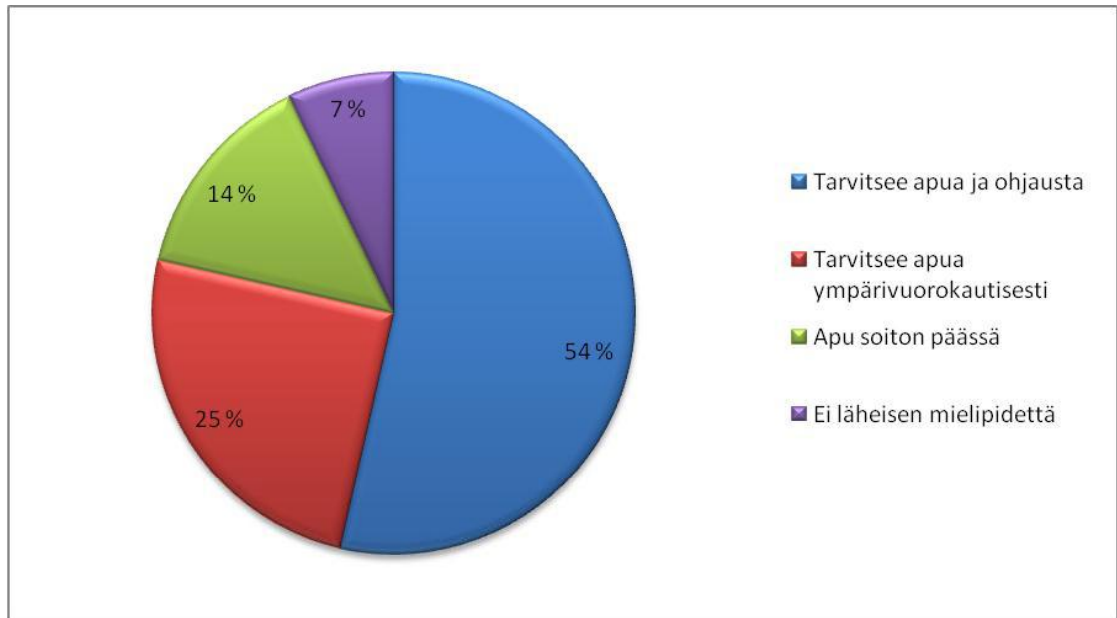
Asumisessa koettua avun ja ohjauksen tarvetta kysyimme niin kehitysvammaiselta asiakkailta kuin heidän läheisiltään. Osalla haastateltavista kehitysvammaisista asiakkaista oli realistinen käsitys omasta toimintakyvystään ja siihen liittyen hyvä käsitys avun ja ohjauksen tarpeestaan. Osalla asiakkaista käsitys omasta toimintakyvystä erosi selkeästi haastateltujen läheisten mielipiteestä. Haastateltavat kehitysvammaiset henkilöt kokivat kaikki tarvitsevansa jonkin asteista apua tai ohjausta. Osa heistä halusi, että apu on ympärivuorokautisesti saatavilla ja osalle riitti, että avun saanti on soiton päässä. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Kehitysvammaisen asiakkaan oma kokemus avun ja ohjauksen tarpeestaan (N = 17)

Läheisiltä avun ja ohjauksen tarpeesta kysyttäessä kaikki haastatellut läheiset olivat sitä mieltä, että apua ja ohjausta tarvitaan. Avun ja ohjauksen määrä erosi haastateltavien kehitysvammaisten henkilöiden mielipiteistä pääosin siinä, että läheiset kokivat kehitysvammaisten perheenjäsentensä tarvitsevan enemmän apua ja ohjausta kuin kehitysvammaiset asiakkaat itse kokivat tarvitsevansa. Läheiset kokivat ympärivuorokautisen avun tarpeelliseksi useammalle kehitysvammaiselle asiakkaalle kuin kehitysvammaiset asiakkaat itse kokivat tarvitsevansa. Puhelimella saatavan avun tärkeys oli samoissa luvuis-

sa kuin kehitysvammaiset asiakkaat itse kokivat. Kaikkien kehitysvammaisten henkilöiden läheisten mielipidettä ei saatu. (Kuvio 6.)

KUVIO 6. Läheisten mielipide perheenjäsenen avun ja ohjauksen tarpeesta (N = 17)

8.2 Itsenäisen asumisen merkitys

Haastateltavista kehitysvammaisista asiakkaista 11 koki itsenäisen asumisen onnistumisen tärkeäksi. Yksi kehitysvammaisen asiakas koki, ettei itsenäinen asuminen ole kovin tärkeää. Kaksi kehitysvammaisista asiakkaista ei ollut asiaa aiemmin miettinyt. Kolmen kehitysvammaisen asiakkaan kommenttia ei saatu. Haastattelussa esiin nousi itsenäiseen asumiseen liittyen toive omasta rauhasta. Samalla toivottiin kuitenkin myös mahdollisuutta toisten ihmisten kanssa seurusteluun.

8.3 Onnistunutta asumista edistävät tekijät

Haastatellut kehitysvammaiset asiakkaat kokivat monien eri asioiden vaikuttavan onnistuneeseen asumiseen. Haastatteluissa saamiemme vastauksien perusteella jaoimme asumista edistävät tekijät asuntoon, palveluihin (asun-

toon tuotetut palvelut ja yleiset palvelut) ja ympäristöön kohdistuvien toiveiden mukaan. Asuntoon liittyviä edistäviä tekijöitä olivat oma huone, omat pesutilat ja sauna. Lisäksi toivottiin asunnossa olevan pieni keittiösyvennys, jossa on teen/ kahvin keittomahdollisuus sekä mikro. Haastatteluissa tuli esiin tarve ruokailla yksin, mutta myös mahdollisuus ruokailuun muiden seurassa. Oma televisio, tietokone ja musiikin kuuntelumahdollisuus koettiin tärkeäksi. Asunnon tulisi olla esteetön. Asuntoon tulisi olla esteetön kulku pyörätuolia tai rullaattoria käyttävälle. Asunnossa tulisi olla mahdollisuus kaapistojen korkeuden säädettävyyteen ja saunan lauteiden sähköiseen nostomahdollisuuteen. Osa haasteltavista halusi oman ulko-oven ja osa koki tärkeäksi, että omaan asuntoon/ huoneeseen kulku oli yhteisten tilojen kautta. Oven sähköinen aukaisumahdollisuus koettiin tärkeäksi. Ympäristönhallintalaitteita tulisi olla niitä tarvitseville.

Tutkimuksessa asuntoon tuotettuihin palveluihin liittyen tärkeänä esiin nousi asunnon turvallisuus. Avun tulisi olla helposti saatavilla ja sen hälyttämisen tulisi olla helppoa. Lisäksi palovaroittimet ja sammutusvälineet koettiin tärkeäksi. Muita toivottuja asuntoon tuotettuja palveluita olivat siivouspalvelut, ateriapalvelut, apu ja ohjaus hygieniassa, vaatehuollossa ja pukeutumisessa sekä lääkehuolto. Tärkeä toive oli, että on riittävästi henkilökuntaa auttamassa, ohjaamassa ja tukemassa erilaisissa päivittäisissä toiminnoissa. Kyseisiä palveluita toivottiin niin omaan asuntoon kuin palveluasumiseen liitettäväksi.

Esille tuli tarve ympärivuorokautisen avun vuoro-ohitopaikasta. Työtoiminnan/ päivätoiminnan tulisi olla lähellä asuntoa, tai kyytipalveluiden tulisi olla toimivat. Osa haastateltavista asiakkaista toivoi asunnon ja työtoiminnan/ päivätoiminnan olevan samassa rakennuksessa terveydellisten syiden vuoksi Yleisistä palveluista toivottiin lähelle asuntoa liikuntaharrastusmahdollisuuksia (esimerkiksi uinti, tanssi, kuntosali, sähly ja koripallo), kirjastoa, kirkkoa, kauppia ja jäähallia. Myös teatterissa, konserteissa sekä elokuvissa käynti koettiin tärkeäksi. Lisäksi asunnon läheisyyteen toivottiin apteekkia ja terveyskeskusta.

Asunnon ympäristö käsitti asunnon piha-alueen. Piha-alueeseen kohdistuvia onnistunutta asumista edistäviä tekijöitä olivat liikkumisen esteettömyys ja tur-

vallisuus. Haastatteluissa esiin nousi myös toive pallopelien pelaamismahdollisuudesta. Pihaan toivottiin marjapensaita, kukkia sekä pihatöiden tekemahdollisuutta. Touhuverstas, huvimaja kalusteineen sekä grillausmahdollisuus tuotiin haastatteluissa esille. Myös pihasta pääsy turvallisille lenkkeily- ja pyöräilymaastoihin koettiin tärkeäksi. Läheisten mielipiteissä korostetusti esiin nousi turvallisuus ja henkilökunnan läsnäolo onnistunutta asumista edistävänä tekijänä. Muuten esiin nousevat asiat olivat hyvin samankaltaisia kuin kehitysvammaisilla asiakkailla.

8.4 Onnistunutta asumista hankaloittavat tekijät

Pääosin haastateltujen kehitysvammaisten asiakkaiden mielestä asumista hankaloittavia tekijöitä ei ollut. Haastateltavat kehitysvammaiset asiakkaat toivat esille asumista hankaloittavina asioina pyykinpesun ja itsenäisen liikkumisen hankaluudet sekä turvattomuuden tunteen.

Asumista hankaloittavissa tekijöissä tuli selkeästi esiin läheisten eriävä näkemys asiasta. Läheiset kokivat, että tällä hetkellä ei Keuruulla ole erilaisia valinnan vaihtoehtoja asumisen suhteen. Läheisten mielestä turvattomuus oli yksi iso asumista hankaloittava tekijä. He kokivat perheenjäsenen tarvitsevan apua päivittäisissä toimissa ja vapaa-ajalla, mutta tällaisen avun saamisessa koettiin olevan ongelmia. Osa läheisistä toivoi apua olevan saatavilla ympärivuorokautisesti ja osa koki riittäväksi, että avun saa hälyttämällä esimerkiksi puhelimella tai hälytyspainikkeella. Tämänkaltaisia palveluita ei koettu olevan saatavilla. Kaikki läheiset eivät kokeneet perheenjäsenen avun/ohjauksen tarvetta jatkuvaksi vaan lähinnä sellaista ”silmällä pitoa” toivottiin. Myös rahan käyttäminen tuli esille asumista hankaloittavan tekijänä. Asiakkaille useimmiten ongelmaksi nousi rahan vähyys ja läheisille se, miten rahaa käytetään.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Pohdinta

Kehitysvammaisten ihmisten asumiseen liittyvät kysymykset ovat moninaisia ja mielipiteitä jakavia. Kansainvälinen ja kansallinen suuntaus on, että siirry-

tään laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. Yksilöllisempiin asumisen ratkaisuihin siirtyminen edellyttää, että kehitysvammaisia ihmisiä tulisi tukea asumisessa erilaisten palvelujen avulla. Palveluiden puute ei saa olla esteenä onnistuneelle ja asiakkaalle sopivalle asuinratkaisulle. Asiakkaan yksilöllisyys ja oma tahto tulisi ottaa huomioon asuntoja ja palveluita suunniteltaessa. Päämiehisyyden tulisi tulla selkeästi esiin kehitysvammaisen ihmisen asumisen järjestämisessä koko asumisen polun ajan.

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että Keuruun kaupunki tarvitsee uuden asumispalveluyksikön kehitysvammaisille kuntalaisilleen. Tämän tutkimuksen avulla saatiin esille Keuruun kehitysvammahuollon asiakkaiden tarpeet ja toiveet suunnittelun pohjaksi.

Tutkimuksessamme selvisi, että kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat asumisessa erilaisia asumismuotoja ja asuntoihin erilaisia asumisen palveluita. Vaihtoehtoina esiin nousivat toiveet omasta asunnosta normaalissa asuinkannassa, oma asunto lähellä asumisyksikköä ja oma asunto tai huone asumisyksikössä. Osa asiakkaista toivoi saavansa asua vanhempiensa kanssa kotona. Tähän asiaan otettiin kantaa myös Miettisen (2009, 90) artikkelissa, jossa tuli esiin se, ettei kehitysvammaisilla asiakkailla ollut mahdollisuutta saada haluamaansa asuinmuotoa resurssipulasta johtuen.

Asumisen yhteyteen saatavilta palveluilta toivottiin mm. ympärivuorokautista tukea ja apua. Lisäksi toivottiin säännöllistä – mutta ei ympärivuorokautista – henkilökohtaista apua ja tukea. Osa tarvitsi vain vähäistä ohjausta. Turvapalvelut, kuten turvahälytys, koettiin tarpeelliseksi, jos valvonta ja apu eivät ole ympärivuorokautista. Avun toivottiin olevan tarvittaessa helposti saatavilla. Harajärvi (2009, 138) totesi artikkelissaan, että juuri ympärivuorokautisen avun asumisessa kysynnän ja tarjonnan välinen kuilu oli suuri, kuten myös keuruulaisten kehitysvammahuollon asiakkaiden läheisten mielestä. Kuten Harajärven tutkimuksessa, myös meidän tutkimuksessamme tuli esiin näkemyselämä kehitysvammaisten asiakkaiden ja heidän läheistensä välillä ympärivuorokautisesta valvonnasta. Kehitysvammaiset asiakkaat eivät kokeneet ympärivuorokautista valvontaa niin tarpeelliseksi kuin läheiset. Läheiset kokivat ympärivuorokautisen valvonnan erittäin tarpeelliseksi. Turvallisuuteen liittyvis-

tä asioista nousi myös esiin toive, että kulku asuntoon sijaitsisi sellaisessa tilassa, että henkilökunta pystyisi seuraamaan ketä asuntoon tulee ja ketä sieltä lähtee. Henkilökuntaa pitää olla riittävästi avustamassa ja ohjaamassa, oli kyseessä sitten tuettu, ohjattu tai avustettu asumispalvelu. Asumiseen liittyvinä palveluntarpeina nousivat haastatteluissa esiin myös kuljetuspalvelut, terapiapalvelut, siivouspalvelut, vaatehuolto ja lääkehuolto.

Asumisen läheisyyteen toivottiin normaalit julkiset palvelut. Lisäksi julkisten palveluiden saatavuus olisi taattava, asuinpaikasta riippumatta. Näiden palveluiden saatavuutta pitäisi myös tukea henkilökohtaisella avulla. Henkilökohtainen apu koettiin tärkeäksi esimerkiksi terveyskeskuksessa, uimahallissa, kirjastossa sekä teatterissa käymisessä. Myös Viitalan, Wiinikan ja Åkerblomin (2007, 48) selvityksessä asumisyksikön sijainnilla julkisten palveluiden lähellä koettiin olevan paljon merkitystä.

Haastattelussa esiin nousi esteettömyys. Haastateltavien mukaan esteettömyyden pitäisi toteutua asunnossa, asunnon ympäristössä ja julkisissa paikoissa. Asunnon tulisi olla sellainen, että siellä pystyy toimimaan ja liikkumaan esimerkiksi pyörätuolilla ja rollaattorilla itsenäisesti ja myös avustajan kanssa. Ympäristön tulee olla helppokulkuinen ja turvallinen liikkua. Tärkeänä asiana koettiin, että liikkuminen apuvälineillä on helppoa. Julkiset tilat tulisi olla jokaisen saavutettavissa. Viitala ja muut (2007, 35) toteavat selvityksessään, että esteettömyyteen liittyi monia epäkohtia, esimerkiksi pihatiloihin, oleskelupaikoihin ja harrastustiloihin oltiin tyytymättömiä.

Keuruulla aiemmin tehdyn tutkimuksen mukaan kehitysvammahuollon asiakkaat olivat tyytyväisiä asumiseen ja asumisen palveluihin. Tässä tutkimuksessa tuli kuitenkin selkeästi esiin se, että asumisen järjestämiseen ei enää olla kovin tyytyväisiä. Asumismuotoja pitää saada monimuotoisemmaksi ja niihin pitää saada yksilölliset palvelut. Olisikin tärkeää, että kaikkia osapuolia kuultaisiin asumista järjestettäessä tasapuolisesti. Niemelä ja Brandt (2008, 3) toteavat, että asumiseen tarvittavat palvelut tulisi tuottaa henkilökohtaisen avun ja tuen näkökulmasta. Kairi (2009, 139) puolestaan toteaa tutkimuksessaan, että vammaisten ihmisten mielipide ja toivomukset on otettava huomioon asumispalveluita suunniteltaessa.

Tutkimuksessamme johtopäätöksiksi saimme, että Keuruulle tarvitaan lisää eri asumismuotoja ja asumisen palveluja. Lisäksi Keuruulle tarvitaan lisää henkilökohtaisen tuen sekä ohjauksen toteuttamismuotoja.

Koimme työn tekemisen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi. Mielenkiintoista oli monien asiakkaiden vankka ja selkeä oma mielipide asumiseen liittyvissä asioissa. Asioita oli selvästi mietitty, eikä asioita kaunisteltu muiden mieliksi. Koimme haastattelun olevan asiakkaille tärkeä, koska meitä odotettiin haastattelua tekemään. Haasteellista mielestämme oli se, kuinka kysymykset asetetaan niin, että asiakkaan ääni tulee oikeasti esiin. Lisäksi tärkeä havainto oli, että haastatteluissa haastateltavalle tulee antaa aikaa vastata ilman, että itse alkaa tarjota sopivia vastausvaihtoehtoja.

Tekemämme tutkimus on selkeästi tuonut esiin sen, että kuntoutuksen ohjaajan tiedollinen ja taidollinen osaaminen on tärkeää erilaisten asiakkaiden, palvelujärjestelmien ja niissä työskentelevien henkilöiden kanssa toimiessa. Asiakkaan kunnioitus ja huomioonottaminen haastattelutilanteessa edesauttoi hyvän ilmapiirin syntymistä ja luottamuksen syntymistä haastateltavan ja haastattelijan välillä. Turvallisessa tilanteessa on helpompi ilmaista omia mielipiteitä ja ajatuksia. Asiakkaan kohtaaminen yksilöllisesti ja ilman ennakkoluuloja auttaa tasa-arvoisen vuorovaikutuksen syntymisessä. Puhetta tukevilla kommunikaatiokeinoilla (esim. ilmeet, eleet, tukiviittomat) voi helpottaa molemminpuolista ymmärrystä. Haastattelutilanteessa oli joskus haasteellista löytää keinoja haastateltavan äänen kuuluville saamisessa ja hänen itsenäisen mielipiteensä tuomiseen esiin. Kuntoutusohjaajan työssä on tärkeää, että asiakkaan ääni saadaan kuuluville.

Palvelujärjestelmän ja sen toimintatapojen tunteminen auttoi oman työmme asettamisessa suurempaan kokonaisuuteen. Tiedostimme mikä on työmme merkitys Keuruun kaupungille. Asumiseen liittyvän lainsäädäntöön tutustuminen antoi realistisen kuvan kehitysvammaisille henkilöille kuuluvista oikeuksista ja velvollisuuksista asumisen suhteen. Laki auttoi ymmärtämään myös yhteiskunnan velvollisuudet asumisen järjestämisessä kehitysvammaiselle henkilölle. Asumiseen liittyvä rahoitus selkeni niin asiakkaan saamien asumisen tukien muodossa kuin yhteiskunnan asuntojen rahoitussysteemiin tutustumal-

la. Työtämme tehdessä löysimme paljon kehittämisen paikkoja niin palvelujärjestelmässä kuin lainsäädännössäkin.

Yhteistyötaitojen hallinta palvelujärjestelmässä toimivien henkilöiden kanssa oli työn sujuvuuden ja organisoinnin kannalta välttämätöntä. Yhteistyössä tuotetut tiedot ja näkökulmat tulevat esille työssämme. Asiantuntijoiden tuki ja yhteiset keskustelut selvittivät mitä työltämme odotetaan. Toimintatapojen määrittäminen antoi työllemme raamit ja aikataulun. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa helpotti työmme tekemistä ja antoi erilaisia näkökulmia kehitysvammaisten asiakkaiden asumisen liittyvissä asioissa. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa auttaa saamaan asiakkaalle hänen toiveiden ja tarpeiden mukaiset palvelut.

Opimme työtämme tehdessä suunnittelu- ja johtamistaitoja. Suunnitelmat on hyvä tehdä ajoissa ja toteuttaa suunnitellussa aikataulussa. On oltava joustava tarpeen vaatiessa. Suunnittelu tapahtuu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Suunnittelussa on tärkeää priorisoida asioita. Mitä asioita on tehtävä heti ja mitkä asiat voivat odottaa, mikä on tärkeää ja mikä vähemmän tärkeää. Johtajan taitojamme pääsimme harjoittamaan koko opinnäytetyön ajan. Työn alullepaneminen, sen tekeminen ja lopettaminen olivat kaikki johtajuudessa esille tulevia elementtejä. Ymmärsimme, että johtajuus vaatii monenlaisia tietoja ja taitoja. Kaikkea ei kuitenkaan tarvitse osata eikä tehdä yksin, vaan apua ja ohjausta on haettava tarpeen tullen. Työmme antamia taitoja ja tietoja tulemme varmaan tarvitsemaan kuntoutuksen ohjaajan työssä.

9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen etiikkaan voidaan suhtautua eri tavoin. Esimerkiksi tutkimus voidaan nähdä strategisena tutkimusongelmien ratkaisemisen pulmana. Toinen ääripää on se että tutkimusetiikan ongelmat liittyvät itse tutkimustoimintaan, siihen miten tutkittavia informoidaan, siihen kuinka luotettavia aineiston keräämisen ja analysoinnin menetelmät ovat ja kuinka anonymiteetiongelmia ratkaistaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 128.) Tutkimuslupa tätä tutkimusta varten haettiin tieteellisen tutkimusprosessin periaatteita noudattaen Keuruun kaupungin perusturvalautakunnalta. Tutkimuslupa-anomuksessa kerroimme lyhyesti tutkimukseen liittyvistä mielestämme oleellisista asioista. Tut-

kimuslupa- anomus hyväksyttiin ensin opinnäytetyötä ohjaavalla opettajalla. Tulokset ilmoitimme anonymisti, henkilötietoja ei voi tuloksista päätellä. Emme liitä opinnäytetyöhön haastateltavien nimiä tai henkilötietoja. Haastateltavia lähestyttiin kirjeitse, puhelimitse sekä tapaamisen muodossa. Tavattaessa haastateltavaa, informoimme heitä vielä tutkimuksesta ja pyysimme suostumuksen kirjallisesti. Suostumuksen allekirjoitti asiakas sekä halutessa hänen läheisensä. Haastattelutilanteen alussa kerroimme haastaville vielä tutkimuksesta, varmistimme vapaaehtoisen suostumuksen ja kerroimme keskeyttämisen mahdollisuudesta. Perustelimme haastattelun alussa miksi nauhoittamisen tärkeyttä analyysin tekemistä varten. Nauhoittamisesta oli mahdollisuus kieltäytyä. Osa haastateltavista oli aikaisemmin haastatteliijoille tuttuja, osa oli uusia tuttavuuksia. Haastatteluteemat olivat yleisluontoisia eivätkä kovin syvälle henkilökohtaisuuksiin meneviä, joten vieraudella tai tuttuudella ei mielestämme ole merkitystä oleellisten asioiden esiin tuloon.

Osallistujille jaettiin etukäteen haastattelijoiden yhteystiedot kysymyksiä varten. Haastattelut sovittiin haastateltaville sopivaan paikkaan niin, ettei haastateltaville koidu haastattelusta haittaa. Haastateltavat saivat itse päättää haastatteluajan. Haastatteluihin sai osallistua haastateltavien läheiset, jolla pyrittiin poistamaan mahdolliset kommunikoinnin ongelmat haastateltavien kanssa. Lisäksi tällä tavoin haastattelutilanne pyrittiin saaman turvallisen tuntuiseksi.

Aivan selvää näkemystä laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymyksistä ei ole, näkökantoja on yhtä monta kuin on alan guruakin. Joka tapauksessa laadullisessakin opinnäytetyössä on pohdittava oman työn luotettavuutta tavalla tai toisella. (Kananen 2010, 71.) Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa päädyimme arvioimaan tutkimusprosessin eri vaiheita ja sitä kautta luotettavuutta. Kylmän ja Juvakan teoksessa (2007, 130) Malterud (2001) toteaa, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella myös tutkimusprosessin eri vaiheissa, arviointikohteena on koko tutkimusprosessi. Työssämme nimesimme selkeästi tutkittavan asian. Tutkimuksen sisältö on perusteltu eettisesti ja tutkimustehtävät on nimetty selkeästi. Aineiston keruu on kuvattu yksityiskohtaisesti ja aineiston analyysi on kuvattu tarkasti. Tutkimustulokset on raportoitu selkeästi ja luettavasti ja tuotos on hyödynnettävissä. Opinnäytetyömme luotettavuutta lisää myös aineiston kylläntyminen, eli saturaatio.

Huomasimme haastatteluja tehdessämme, että vastaukset alkoivat toistaa itseään, eikä uutta informaatiota enää tullut. Tutkimuksemme luotettavuuteen ja sen arviointiin vaikutti myös kehitysvammaisten asiakkaiden kommunikatio-ongelmat. Tähän ratkaisuna oli läheisten antama apu, sekä se että haastattelut nauhoitettiin.

9.3 Tutkimustulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää tulevan asumisyksikön ja asumispalveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tulevien asiakkaiden sekä heidän läheistensä mielipide ja koetut tarpeet on tuotu selkeästi esille.

Jatkotutkimusaiheita on useita. Onko asumisen suunnittelu saatu onnistumaan niin, että tarjonta vastaa kysyntää? Toinen tutkimusaihe on asumisen palveluiden onnistuminen ja riittävyys. Myös erilaiset asiakastyytyväisyysmitaukset asiakkaille sekä henkilökunnalle uuden asumisyksikön valmistuttua ovat mielestämme tärkeitä.

LÄHTEET

A 18.9.1987/759. Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluis-
ta ja tukitoimista. Viitattu 11.12.2010. Valtion säädöstietopankki Finlex.

[Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

A 29.6.1983/607. Sosiaalihuoltoasetus. Viitattu 11.12.2010. Valtion säädöstie-
topankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Ahola, S. & Konttinen, J-P. 2010. Palveluasumisen järjestäminen. Viitattu
20.1.2011. [Http://www.kynnys.fi](http://www.kynnys.fi), assistentti, aineistot, palveluasumisen järjes-
täminen.

Apuvälinepalveluiden laatusuositus. 2003. Sosiaali- ja terveysministeriö,
Suomen kuntaliitto. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:7. Helsinki:
Sosiaali- ja terveysministeriö.

Asuminen. 2010. Vernerinet Kehitysvamma-alan verkkopalvelun sivusto. Vii-
tattu 6.12.2010. [Http://www.verneri.net](http://www.verneri.net), kehitysvammaisuus, asuminen.

Asumisen tuet. 2010. Viitattu 21.12.2010. [Http://www.kela.fi](http://www.kela.fi), asumisen tuet.

Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille. Ehdotus kehitysvammais-
ten ja muiden vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010–2015.
2009. Ympäristöministeriön raportteja 16/2009. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot –vammaisten arkielämä ja itse-
määrääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3/2008. Helsinki: Kehitysvam-
maliitto.

Hallituksen asuntopoliittiset ohjelmat. 2008. Ympäristöministeriön raportteja
15/2008. Viitattu 13.11.2010. [Http://www.ymparisto.fi](http://www.ymparisto.fi), ympäristöministeriö,
julkaisut, ympäristöministeriön raportteja-sarja, hallituksen asuntopoliittiset
ohjelmat.

Harajärvi, M. 2009. Kuntien näkemyksiä kehitysvammaisten ja mielenterveys-
kuntoutujien asumispalvelujen kysynnästä ja tarjonnasta sekä kehittämishaas-
teista. Teoksessa Toimivatko kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien
asumispalvelut? Näkemyksiä palvelujen käyttäjiltä ja niiden järjestäjiltä. Kehi-
tysvammaliiton selvityksiä 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Hintsala, S. 2008. Yksilölliseen asumiseen ja asumisen toimintakulttuuriin.
Uudenmaan erityispalvelut -kuntayhtymän asumispalvelujen konsensustyö-
ryhmä. Uudenmaan erityispalvelut -kuntayhtymä Julkaisuja 1/2008.

Hintsala, S. 2010. Laatu asunnoissa ja palveluissa. Kehitysvammaliitto ry:n
kehittämispäällikön luento 26.11.2010 Kehitysvammaisten ja muiden erityis-
ryhmien asuntokohteiden suunnittelu ja toteutusseminaarissa Keski-Suomen
museon auditoriossa. Järjestäjänä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskes-
kus.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.
- Kairi, T. 2009. Ihmistä kuuntelemalla ja yhdessä toimimalla kohti oikeudenmukaisia palveluja. Teoksessa Toimivatko kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut? Näkemyksiä palvelujen käyttäjiltä ja niiden järjestäjiltä. Kehitysvammaliiton selvityksiä 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Kananen, J. 2008. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja- sarja. Jyväskylän yliopistopaino.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kanula, S. 2010. Selvitysprojektit. Viitattu 24.1.2011. [Http://www.aspa.fi](http://www.aspa.fi), tietopalvelut, selvitysprojektit.
- Kehitysvammaisten palvelut. Keuruun kaupunki. 2010. Viitattu 30.11.2010. [Http://www.keuruu.fi](http://www.keuruu.fi), tervetuloa Keuruulle.
- Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikaisesta laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. 2008. Toim. M. Niemelä ja K. Brandt. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 73. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kehitysvammaisuus. 2009. Toim. M. Kaski, A. Manninen & H. Pihko. 4. uud. p. Helsinki: WSOY.
- Kennedy, M. J. 1990. What quality assurance means to me. In Quality assurance for individuals with developmental disabilities: it's everybody's business. Ed. by V. J. Bradley and H. A. Bersani. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Keuruun seudun kehitysvammaisten tuki. 2010. Viitattu 29.11.2010. [Http://joutsenlaulu.net](http://joutsenlaulu.net), yhdistys.
- Kylmä.J. & Juvakka.T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima.
- L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 11.12.2010. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.
- Ladonlahti, T. 2000. Oppimisen merkitys ja mahdollisuudet yhteisöön liittymisen tukemisessa. Teoksessa Erytispedagogiikka ja aikuisuus. Toim. T. Ladonlahti ja R. Pirttimaa. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Lahti, H. 2010. Vastaava ohjaaja, Navikka. Haastattelu 15.12.2010.

- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällön analyysi. Teoksessa Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Toim. S. Janhonen ja M. Nikkonen. Helsinki: Werner Söderström.
- Malinen, V. 2008. ”...olis oma koti...” Kehitysvammaisten asumiseen liittyvä Tarve-projektin kartoitus Someron kaupungissa. ASPA -kartoituksia 2/2008. Helsinki: ASPA.
- Mental Retardation: definition, classification, and systems of supports. 2002. 10th ed. Washington: American Association on Mental Retardation.
- Miettinen, S. 2009. Kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien kokemat osallistumisrajoitteet asumispalvelujen järjestämisen haasteena. Teoksessa Toimivatko kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut? Kehitysvammaliiton selvityksiä 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Minun asumisen polkuni. 2010. Savon vammaisasuntosäätiön projekti. Viitattu 8.1.2011. [Http://www.savas.fi](http://www.savas.fi), kehittämissyksikkö, minun asumisen polkuni.
- Moberg, S. & Vehmas, S. 2009. Erityiskasvatuksen perusteet ja käytännöt. Teoksessa Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOYpro.
- Nygård, C-H. 2010. ICF-Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Viitattu 18.2.2011. [Http://www.uta.fi/laitokset/tsph/perttu/pdf/Nygar_d_ICF.pdf](http://www.uta.fi/laitokset/tsph/perttu/pdf/Nygar_d_ICF.pdf)
- Papinaho, J. 2006. ”Onks tää vähän niin kuin semmosta juttelua?” Keuruun kaupungin järjestämien kehitysvammapalveluiden asiakastytyväisyystutkimuksen loppuraportti.
- Pesola, K. 2006. Ajatuksia esteettömyydestä. LAMK, Sosiaali- ja terveystieteiden laitos, Hytkey-projekti: Hyvinvointitekniikka-resurssi vai rasite. Viitattu 16.12.2010. [Http://www.lamk.fi/material/pesola.pdf](http://www.lamk.fi/material/pesola.pdf).
- Pitkänen, P. 2009. Suojarinteen vuosikymmenet. Keski-Suomen painotuote.
- Reinikka, P. 2008. Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä: kehitysvammaisten ihmisten asumistarpeet. Aspa -selvityksiä 3/2008. Helsinki: Asumispalvelusäätiö Aspa.
- The same as you? A review of services for people with learning disabilities. 2000. The Scottish Government publications. Viitattu 31.1.2011. [Http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/159140/0043285.pdf](http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/159140/0043285.pdf).
- Toimeentuloturva 2010. Viitattu 21.12.2010. [Http://keuruu.fi](http://keuruu.fi), perusturva, toimeentuloturva.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 6. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valtion säädöstietopankki Finlex. 2010. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lain-säädäntö.

Vammaispalvelujen järjestäminen ja osaaminen. Selvitys vammaislakien yhdistämisestä. 2005. Toim. E. Paara. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005: 4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Vammaistuet 2010. Viitattu 21.12.2010. [Http://www.kela.fi](http://www.kela.fi), vammaistuet.

Viitala, S., Wiinikka, T. & Åkerblåm, S. 2007. Parempaan kehitysvammaisten asumiseen. Viiden asuinyksikön arviointi. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Välimäki, T. 2010a. Kuntoutus- ja toiminnanohjaaja. Keuruun kaupunki. Haastattelu 19.11.2010.

Välimäki, T. 2010b. Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010-2017. 2010. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta. Välimäen oma aineisto.

Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. 2003. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003: 4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto.

LIITTEET

Liite 1. Keskeinen normisto

Apuvälinelainsäädäntö

Apuvälinelainsäädännön säännökset sisältyvät useaan eri lakiin ja asetukseen. Apuvälinepalvelut ovat osa sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta. Apuvälinepalveluihin osallistuu erilaiset tahot esim. perus- ja erityisterveydenhuolto, Kela, sosiaalitoimi, opetustoimi, työvoimahallinto ja vakuutusyhtiöt. (Reinikka 2008, 31.)

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/759

10 § Palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle suoriutumiselle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ja palveluja voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

11 § Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti.

Kotikuntalaki 1994/201

3 a § Kotikunnan valintaoikeus pitkäaikaisessa hoitosuhteessa: Jos henkilö on sijoitettu perhehoitoon, laitoshoidon tai asumispalvelujen avulla järjestettyyn asumiseen muun kuin kotikuntansa alueelle, hän voi 3 §:n 2 kohdan estämättä valita uudeksi kotikunnakseen sen kunnan, jonka alueella olevassa toimintayksikössä tai asunnossa hän asuu. Valintaoikeuden käyttäminen edellyttää, että hoidon tai asumisen arvioidaan kestävän tai on kestänyt yli vuoden.

3 b § Kotikunnan muuttuminen eräissä tilanteissa: Henkilön kotikunta muuttuu, jos hän muuttaa toiseen kuntaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 16 a §:ssä tarkoitetussa tilanteessa.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519

1 § Tässä laissa säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluksia.

2 § Erityishuoltoon kuuluvia palveluksia ovat muun muassa asumisen järjestäminen, tarpeellinen ohjaus, henkilökohtaisten apuneuvojen ja apuvälineiden järjestäminen sekä yksilöllinen hoito ja muu huolenpito.

35 § Yksilöllistä erityishuolto-ohjelmaa toteutettaessa on pyrittävä siihen, että sellaisen henkilön asuminen, joka ei voi asua omassa kodissaan mutta joka ei ole laitoshuollon tarpeessa, järjestetään muulla tavoin.

Kehitysvammalaki on vammaispalvelulakiin nähden ensisijainen, mutta toissijainen yleislainsäädäntöön nähden.

Laki omaishoidon tuesta 2005/937

2 § Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) omaishoidolla vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla.
- 4) omaishoidon tuella kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812

8 § Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.

Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sama koskee hänen sosiaalihuoltoonsa liittyviä muita toimenpiteitä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

9 § Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on «asiakkaan» tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 1992/734

4 § Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

- 2) kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/77) tarkoitettu erityishuolto ja lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa ja lain 28 §:ssä tarkoitettua opetusta saavan lapsen osittaista ylläpitoa sen lukuvuoden loppuun, jonka aikana hän täyttää 16 vuotta.

5) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetut palvelut, 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut päivätoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta, henkilökohtainen apu sekä palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut ja 11 §:ssä tarkoitetut tutkimukset; palveluasumisen erityiskustannuksista sekä henkilökohtaisesta avusta voidaan kuitenkin periä maksu, jos henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla.

Perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta peritään vammaiselta maksuasetuksen 15 §:n pitkäaikaisen laitoshoidon mukainen asiakkaan nettotuloihin perustuva maksu. Lyhytaikaisesta laitoshoidosta peritään maksuasetuksen 12 §:n mukainen maksu. Lyhytaikaisesta perhehoidosta voidaan periä lyhytaikaisen laitoshoidon mukaisesti perittävä maksu.

Kehitysvammaisten palvelujen osalta asiakasmaksut voivat määräytyä kotiin annettavissa palveluissa joko sosiaalihuoltolain tai kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain nojalla. Perhehoidosta voidaan periä kehitysvammaiselta ylläpitomaksu. Lyhyt- ja pitkäaikaislaitoshoidossa kehitysvammaisilta peritään asiakasmaksulaissa määritellyt 12 §:n mukainen lyhytaikaisen laitoshoidon ja 15 §:n mukainen pitkäaikaisen laitoshoidon maksut. Kehitysvammaisten erityishuoltolain nojalla myönnetystä päivä- ja yöhoidosta ei peritä asiakkaalta maksua.

Mikäli kehitysvammaisen vammansa vuoksi tarvitsee toisen apua ja ohjausta kotiin annettavissa palveluissa ja tukipalveluissa, joilla tuetaan hänen selviytymistään muun muassa päivittäisissä toiminnoissa kuten pukeutumisessa, siivouksessa, peseytymisessä tai ruoanlaitossa, palvelusta ei peritä erityishuoltoon liittyvänä palveluna asiakasmaksua.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380

3 § Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve.

4 § Tämän lain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulle henkilölle järjestetään kuitenkin hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti tämän lain nojalla siltä osin kuin ne ovat hänen palveluntarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, voidaan vammaiselle henkilölle antaa tämän lain mukaisia palveluja tai taloudellisia tukitoimia, jos 1 momentissa tarkoitettun muun lain nojalla annettavan palvelun tai etuuden saaminen viivästyy.

6 § Sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on edistettävä ja seurattava vammaisten henkilöiden elinoloja sekä pyrittävä toiminnallaan ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksia ja osallistumista.

7 § Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan yleiset palvelut soveltuvat myös vammaiselle henkilölle.

Vammaisuuden perusteella järjestettäviä palveluja ja tukitoimia kehittäessään kunnan tulee ottaa huomioon vammaisten henkilöiden esittämät tarpeet ja näkökohdat.

8 § Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen eikä henkilökohtaisen avun järjestämiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

8 c § Henkilökohtaista apua järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen 1 momentissa tarkoitetuista toiminnoista eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista.

Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee.

8 d § Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä ja henkilökohtaista apua järjestettäessä kunnan on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

9 § Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Sosiaalihuoltoasetus 1983/607

10 § Asumispalveluja järjestetään palveluasunnoissa ja tukiasunnoissa, joissa henkilön itsenäistä asumista tai siirtymistä itsenäiseen asumiseen tuetaan sosiaalityöllä ja muilla sosiaalipalveluilla.

Sosiaalihuoltolaki 1982/710

Sosiaalipalvelut

17 § Kunnan on huolehdittava muun muassa seuraavien sosiaalipalveluiden järjestämisestä: kotipalvelut, asumispalvelut, laitoshuolto ja perhehoito.

20 § Kotipalveluilla tarkoitetaan asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen ja totunnaiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

21 § Kotipalveluja annetaan alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, rasittuneisuuden, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella niille, jotka tarvitsevat apua suoriutuakseen 20 §:ssä tarkoitetuista tehtävistä ja toiminnoista.

22 § Asumispalveluilla tarkoitetaan palvelu- ja tukiasumisen järjestämistä.

23 § Asumispalveluja annetaan henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä.

24 § Laitoshuollolla tarkoitetaan hoidon, ylläpidon ja kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä.

Laitoshuoltoa annetaan henkilölle, joka tarvitsee apua, hoitoa tai muuta huolenpitoa, jota ei voida tai ei ole tarkoituksenmukaista järjestää hänen omassa kodissaan muita sosiaalipalveluita hyväksi käyttäen.

25 § Perhehoitoa annetaan henkilölle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita hyväksi käyttäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa.

27 § Kunta voi perustaa, hankkia tai muuten varata paikallista tarvetta vastaavan määrän palvelu- ja tukiasuntoja sekä laitospaikkoja.

Sosiaalihuoltolain muutoksen (16a§) myötä henkilö voi pyytää palvelutarpeen arviointia ja palvelujen järjestämistä myös muualta kuin kotikunnastaan. Näin henkilö voi hakeutua nykyisestä kotikunnastaan toisen kunnan asukkaaksi ja sen palvelujen piiriin. Sosiaalihuoltolain 42 b §:ssä säädetään kuntien keskinäisistä korvauksista. Sekä 42 a §:n (sijoitettu toisen kunnan alueelle) että 16 a §:n (omaehtoinen hakeutuminen) tarkoittamissa tilanteissa vastuu kunnan päätöksen perustuvan perhehoidon, laitoshoidon tai asumispalvelujen tosiasiallisista kustannuksista säilyy aiemmalla kotikunnalla.

Suomen perustuslaki 1999/731

6 § Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

7 § Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

9 § Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa.

19 § Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

22 § Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

(Valtion säädöstietopankki Finlex 2010.)

Muut

YK:n ihmisoikeussopimus

Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten oikeuksia koskevan 19 artikla säätelee ”oikeuden itsenäiseen elämään ja oikeudesta olla osa lähiyhteisöä ja yhteiskuntaa”. Artiklan A kohdan mukaan vammaisilla henkilöillä on oikeus erilaisiin kotona toteutettaviin palveluihin ja asumispalveluihin. C kohdassa korostetaan sitä, että yleisten palvelujen ja rakenteiden tulee olla myös vammaisten henkilöiden saavutettavissa. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen. Yhdistyneiden kansakuntien 2006 hyväksymä vammaisten oikeuksia koskeva ihmisoikeussopimus tuo valtiovalloille vahvempia velvollisuuksia ryhtyä toimenpiteisiin vammaisten palvelujen toteuttamisessa. (Reinikka 2008, 21.)

Asuntolainsäädäntö

Asuntolainsäädännössä avustuksista erityisryhmien asuntojen parantamiseksi todetaan, että avustuksen myöntämisen tavoitteena on lisätä erityisryhmien kuuluvien asumistarpeisiin soveltuvien ja asumiskustannuskiltaan kohtuullisten vuokra-asuntojen tarjontaa heidän asunto-olojensa parantamiseksi. Käytännössä käytetään em. lain soveltamisessa käsitteitä palveluasuminen ja tukiasuminen. (Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille 2009, 25.)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) ja –asetus (MRA) kehottavat suunnittelemaan ympäristön ja rakennuksia jotka soveltuvat kaikille.

MRL 5§ Alueiden käytön suunnittelun tavoitteet

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien kuten lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista.

MRL 117§ Rakentamiselle asetettavat vaatimukset:

Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä sen mukaan kun rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisien henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

MRA 53§ Liikkumisesteetön rakentaminen:

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteetömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset.

Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on tasa-arvon näkökulmasta riittävät mahdollisuudet työntekoon.

Suomen rakentamismääräyskokoelma ja erityisesti sen osat F1 (julkiset rakennukset) ja G1 (asuntorakentaminen) jatkavat samaa esteettömyyden ja kaikille soveltuvuuden linjaa määräyksissään ja ohjeissaan. Myös osa F2 (rakennuksen käyttöturvallisuus) on tärkeä. (Pesola 2006, 3-4.)

Liite 2. Haastattelupyyntö

ARVOISA ASIAKKAAMME!

XX. XX. XXXX

Keuruun sosiaalitoimi selvittää kehitysvammahuollon asiakkaiden ja heidän läheistensä asumiseen liittyviä toiveita, suunnitelmia ja palvelutarpeita kyselyhaastattelun avulla. Haastattelun suorittavat Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijat Sanna Turunen ja Tuija Pynnönen-Liebman ja haastattelun tuloksia käytetään heidän opinnäytetyönsä pohjana.

Tutkimuslupa on myönnetty Keuruun perusturvalautakunnassa XX.XX.2010XXX§.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Nauhoitetut vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti ja nimettöminä ja ne tulevat vain tämän opinnäytetyön tekijöiden käyttöön. Haastattelunauhakat hävitetään heti analysoinnin jälkeen.

Suostumalla haastatteluun autatte suunnittelemaan ja kehittämään kehitysvammaisten asumispalveluita Keuruulla.

Haastattelijat soittavat Teille viikon sisällä tämän kirjeen lähettämisestä ja kysyvät suostumustanne haastatteluun. Jos suostutte, haastattelu aika sovitaan ajalle 10.–16.1.2011.

Te olette tervetulleita osallistumaan opinnäytetyöstä pidettävään tilaisuuteen Keuruun kaupungintalolle keväällä 2011. Tilaisuuden tarkka ajankohta ilmoitetaan Teille myöhemmin.

Jos Teillä on asiaan liittyvää kysyttävää, annamme mielellämme lisätietoa numerosta XXXX / Sanna Turunen ja XXXX / Tuija Pynnönen-Liebman.

Kiitos vastauksestanne jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Sanna Turunen

Tuija Pynnönen-Liebman

Kuntoutuksen ohjaajaopiskelijat

Tuulikki Välimäki

Kuntoutus- ja toiminnanohjaaja

Liite 3. Teemahaastattelun runko

Teema 1. Asumisen muodon määrittäminen

Miten asut tällä hetkellä?

Jos saisit itse valita, miten asuisit?

Jos saisit valita, kenen kanssa asuisit?

Koetko tarvitsevasi apua tai ohjausta asumisesi kanssa?

Teema 2. Itsenäisen asumisen merkitys

Onko itsenäisen asumisen onnistuminen tärkeää sinulle?

Teema 3. Onnistunutta asumista edistävät tekijät

Haluaisitko että työpaikkasi/päivätoimintasi olisi lähellä asuntoasi?

Mitä palveluita koet tarpeelliseksi asumisen yhteyteen (ruoka, siivous, kaupat, apteekki, terveyspalvelut jne.)?

Teema 4. Onnistunutta asumista hankaloittavat tekijät

Mitkä asiat koet asumisen kannalta vaikeiksi?

Liite 4. Haastatteluun suostumuslomake

Olen halukas osallistumaan kuntoutuksen ohjaajaopiskelijoiden Tuija Pynnönen-Liebmanin ja Sanna Turusen palvelukartoituskyselyyn Keuruun kehitysvammahuollon asiakkaille ja heidän läheisilleen asumisen ja asumisen palveluihin liittyen. Kysely tehdään Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöhön. Olen tietoinen tutkimuksen vapaaehtoisuudesta ja voin halutessani keskeyttää tutkimuksen, jolloin minua koskeva aineisto poistetaan tutkimuskäytöstä. Suostun myös siihen, että tutkimuksen raportoinnissa voidaan käyttää suoria lainauksia haastattelustani, kuitenkin niin ettei henkilöllisyyttä voida siitä tunnistaa.

Nimi: _____

Yhteystiedot: _____

Allekirjoitukset: _____

Liite 5. Analysointi esimerkki

Liite 6. Haastatteluista poimittuja sitaatteja

Asumisen muodon määrittäminen

Asiakkaiden vastauksia

”Kotona, en missään muualla. Mä päätän niin.”

”Oma yksiö kerrostalossa keskustassa. Jos kumminkin kaksio, sauna ja pikkukeittiö ja makuuhuone ja olohuone.”

”En ole kyllä kiinnostunut pätkääkään asuntolasta.”

”Minä asun kotona, mun sydän ja elämä on täällä ja mökillä.”

”Mää haluaisin oman asunnon. Ja oman huoneen ja sinne mää samalla haluaisin oman vessan ja suihkun. Mää en osaa laittaa ruokaa, mutta kahvin mää kyllä osaan keittää.”

”On se mukavaa, mukavaakin haaveilla et saa olla...on kiva haaveilla olla yksin.”

”Mää asusi toisella puolella sitte, sitte ku se, se mikä rakennettaa se, Tuulan koti se, se uus talo. Joo, mää lähen mielellään sinne.”

”Pitää vähän miettiä. Yksin vai yhdessä? Pitää miettiä mitä mä teen. Tyttöystävä vaikka.”

”Kaverin kanssa haluan asua, jos on kaveri.”

Läheisten vastauksia

”Kyllä semmone soluasumismuoto on meidän pojalle paras. On se oma rauha, että saa vetäytyä sinne, mutta sitte se on ohjattua ja valvottua. Sitte ku hätä tulee nii saa apua.”

”Se on varmaan just se, että siellä pitäis olla semmonen tuettu asuminen.”

”Jos Keuruulle tulee sellainen palvelutalo niin sinne. Mutta ei omaa ulko-ovea. Yhteiset tilat, mutta jokaisella olisi oma vessa ja suihku. Oma koti ison kodin sisällä. Sisäänkäynti yhteisten tilojen kautta.”

”Toiveena olis, että jos tänne tulis semmonen uusi rakennus mikä suunnitteilla on, että... pääsis sinne. Että mä jäisin siitä taka-alalle. Tuen ja ohjaamisen sais sitä kautta. Olis sellanen nykyaikainen asunto, tollainen yksiö jossa olis pesutilat itsessään. Olis oma rauha, mutta sitten se seura siinä lähellä.”

”Rahojen kanssa äitin pitäis perrään kattoa, ei se voi aina olla kattomassa.”

Itsenäisen asumisen merkitys

”En tiijä. Jossain mikähän se on se, se Keuruulla tehdään sitä palvelukotia, opinnot loppu niin palvelutalossa voi asua, jos ei oo niin sit mä asun kotona.”

”On tärkeitä.”

Onnistunutta asumista edistävät tekijät

Asiakkaan vastauksia

Asunto

”Kyllä mä saunoa tykkään. Omassa huoneessa olisi sauna. Aamuin ja illoin saisi mennä.”

”Huonekalut, vessa ja suihku. Ne pittää olla. Sauna, joo. Keittiö, mikrouuni, ei hellaa en uskalla.”

”Nii. No olis kyllä kiva oma ulko-ovi.”

”No kyllä tietokone on tärkeä ainakin kannettava tietokone on hyvä. Ja sitte iso tv pitäis olla. Että ne tekstit näkyisi.”

Palelut

”Välillä tarvitsen kyllä apua. Yöllä ei juuri apua, mutta olisi hyvä, että voisi soittaa jos tarvitsee apua.”

”Kyllä keittiössä jos on se ruoka, siinäkin sen teossa helppo saada apua. Saan apua jos pyydän.”

”Siivouspalvelu. Pyykinpesuapu. Ruuan laiton kanssa apua, mikro onnistuu. Sauna olisi kiva. En osaa ajatella pihaa.”

”Sitten kun on yksi avustaja on vaikeeta nostaa. sitten ku on kaks nii on helpompaa. Jos on kaks yökköä on hyvä.”

”Teatteri kyllä kiinnostaa ja konsertit ja tietysti tanssiminen se mua kiinnostaa tosi paljon.”

”Käsitöitä ja musiikkia kuuntelen levyjä kotona. Karaokea laulan. Tanssimassa joskus käyn.”

”Teatteri on kivaa. Konsertissa olin, oli kivaa. Jos seuraa niin olisi kiva käydä. Jyväskylään menisin ostoksille äitin kanssa. Joku kuhan ois mukana.”

Ympäristö

”Jäähalli, nyt niin pitkät matkatkin. Kuntopuoli kyllä eli kuntosali. Ei kirkkoa. Televisio, toimistovälineitä, kyniä ja papereita, tietokone, musiikinkuuntelua.”

”Piha on tärkeä kyllä. Pallopelejä ...kyllä se. Semmonen terassi siinä on kaks penkkiä ja pöytä semmonen hyvä. Marjoja poimitaan se on kivaa. Piha on turvallinen se on tärkeää.”

”Pihassa luontoa kyllä. Parveke, kavereita kylässä. Mies puuttuu. Telkkaria paljon, musiikkia kuuntelen.”

”Sitte pitäis saaha joskus niitä kukkia ja saisi ite kastella.”

”Sähkörillä kirjastoon. Kauppa on hyvä ku se aukee itekseen. Sitten ku mennään kirjastoon niin siellä ei aukee. Jos ois hissi nii mä voisinkin päästä helpolla sinne ylös.”

Läheisten vastauksia

”Lääkkeiden jaossa ja ottamisessa tarvitsee apua. Ohjausta tarvitsee siivoamisessa ja vaateiden valinnassa, esimerkiksi pakkasella ei lippalakkia.”

”Lääkitys tarvitsee apua, hygienian hoito ja vaatetuspuoli. Niitten hoitamiseen kyllä se on ihan päivittäistä se apu siinä hygieniä ja lääkitys ja pesu touhussa vaikka hän sen tunnollisesti niin kun muistaa ja yrittää suorittaa. Välillä tulee sit aktiivista unohtamista. Yhdessä tekemistä.”

”Niin että kaikessa vähän tarttee apua. Vaatehuolto, kahtoo miten, mutta onnistuu niinku kuitenkin iteltäki, pukemiset ja kaikki tälläset.”

”Jos ovi on kiinni niin sulla pitäis olla joku nappi jolla ovi aukeaa. Taikka liiketunnistin siinä ovesa.”

”On hallintalaitteita, että on joku nappi mitä hän painaa kun tarvitaan apua, vähän nyt niinku sairaalahuoneessa. Taikka sit se joku sisäpuhelin taikka mikä se vois olla, ranteessa.”

”Kyllä mä ainakin sen henkilökunnan ajattelisin näin, että se ois hyvä, että se ois lähellä. Monesti sitte harrastuksia vielä.”

”Jos joku sitte niin puoli-itsenäinen. Mutta ehdottomasti se yövalvonta pitäis olla siellä missä asuu. Se on aika tärkeä juttu.”

”Sitten ku on, ei oo oma-aloitteinen nii potkis persuuksille ja sit ku vaipuu omiin maailmoihinsa sillalaila, että ois niitä, joku ihminen, joka potkis niihi virikkeisiin ja sillä tavalla.”

”Aikataulutus ja tosiaan se valvonta siinä sitte. Ei niinku välttämättä tarttee semmosta apua koko ajan, mutta kaikenlaista kontrollia. Ja sit tosiaankin jos tulee joku hätä, sit saa apua.”

”Varmaankin se, että sitä olis apua riittävästi saatavilla. Ja nimenomaan aamut ja illathan ovat niitä. On väkee sillon paikalla kun sitä tarvitaan.”

”No, kyllähän se aika paljon pitää olla ohjattu tai valvottu. Mutta varmaan jonkinlainen hyväksyty, hyväksyvä ilmapiiri, tuntee olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi.”

”Se on niin paljon kiinni niistä ihmisistä ketkä siellä tekee sitä työtään ja miten kaupunki siihen niitä resursseja laittaa. Just siihen virkistymis ja ajanviettoon ja siihen saisi panostaa enemmän.”

Asiakkaiden vastauksia työ/toimintakeskuksen sijaintiin

”Haluaa mennä työtoimintakeskukseen jos se on lähellä. Jos ei oo niin sit mä en mee.”

”Kodin vieressä. Ei ole liian kaukana jos kauempana, voin kävellä kyllä.”

”Voi olla kaukanakin vaikka. Osaan kyllä mennä. Ei tarte olla samassa talossa.”

”Tällei niinku nytten että on vähän matkaa. Ja voi käydä jossain välillä niinku kioski.”

Onnistunutta asumista hankaloittavat tekijät

Asiakkaan vastauksia

”En ite pääse huoneesta. Pitää auttaa. Huudan apua, mutta jos ei oo paikalla niin mä soitan.”

”Minusta ei tisenäisesti ei oo. Joo vähän apua. äitillä on huoli ettei mitään satu.”

”Rahan kans pitäis vähän apuu olla. Niin, et pitää kattoo ne hinnat. Riittääkö ne.”

”Raha ongelmat mulla on vähän vaikeuksia on. Joo, vähä rahanarvot menee vähä pipariks minulta.”

Läheisten vastauksia

”Se on vaan semmoinen ongelma että ei voi yksistään laittaa. Pitäis olla avustaja ja sitä ei Keuruulta saa.”

”Paljon apua, tulevaisuudessa enemmän. Nyt Keuruun asumismuodoissa ei ole meille sopivaa.”

”Ku ne on kauheen höyliä hommaamaan sen asunnon, mutta se jää vanhempien kontolle se ihminen. Niinku niitä tukitoimia ei saa siihen.”

”Niin kauan kuin ois huoli tai sitte se menee sinne, että on kurjaa tai ikävöi kotiin, niin se ois itelle niin rankkaa.